

KFA FUARCILIK
Küresel Fuar Acentesi
Global Fair Agency

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ GIDA SEKTÖRÜ PAZAR ARAŞTIRMASI RAPORU

MART 2020

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	2
GRAFİK LİSTESİ	3
KISALTMALAR.....	3
YÖNETİCİ ÖZETİ	4
1. GIDA SEKTÖRÜ	5
1.1. ÜRÜNLERİN TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI.....	5
2. DÜNYADA GIDA SEKTÖRÜ.....	12
2.1. DÜNYADA GIDA SEKTÖRÜ İHRACATI	13
2.1.1. Dünyada Gıda İhracatı Yapan Başlıca Ülkeler	14
2.2. DÜNYADA GIDA İTHALATI	15
2.2.1. Dünyada Gıda İthalatı Yapan Başlıca Ülkeler	16
3. TÜRKİYE'DE GIDA SEKTÖRÜ	17
3.1. TÜRKİYE'NİN GIDA SEKTÖRÜ İHRACATI	18
3.1.1. Türkiye'nin Gıda Sektöründe İhracat Yaptığı Başlıca Ülkeler	19
3.2. TÜRKİYE'NİN GIDA SEKTÖRÜ İTHALATI.....	20
3.2.1. Türkiye'nin Gıda Sektöründe İthalat Yaptığı Başlıca Ülkeler	21
4. B.A.E.'DE GIDA SEKTÖRÜ.....	22
4.1. B.A.E.'NİN GIDA İHRACATI.....	23
4.2. B.A.E.'NİN GIDA İTHALATI	24
5. TÜRKİYE – B.A.E. ARASINDAKİ GIDA TİCARETİ	25
5.1. TÜRKİYE – B.A.E. ARASINDAKİ GIDA İHRACATI	26
5.2. TÜRKİYE – B.A.E. ARASINDAKİ GIDA İTHALATI.....	27
5.3. İKİ ÜLKE ARASINDA İMZALANAN ANLAŞMALAR	28
6. BURSA İLİNİN B.A.E. İLE DIŞ TİCARETİ	29
7. SWOT ANALİZİ.....	30
8. GIDA SEKTÖRÜNDEKİ FUARLAR	30
9. YARARLI ADRESLER.....	31
10. KAYNAKÇA.....	32

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: GTİP Numaralarının Sınıflandırılması	5
Tablo 2: Ürün Grubu Bazında Dünya Gıda Sektörü İhracatı (1.000 \$)	13
Tablo 3: Dünyada Gıda İhracatı Yapan Başlıca Ülkeler (1.000 \$)	14
Tablo 4: Ürün Grubu Bazında Dünya Gıda Sektörü İthalatı (1.000 \$)	15
Tablo 5: Dünyada Gıda İthalatı Yapan Başlıca Ülkeler (1.000 \$)	16
Tablo 6: Türkiye'nin Ürün Grubu Bazında Gıda İhracatı (1.000 \$)	18
Tablo 7: Türkiye'nin Gıda Sektöründe İhracat Yaptığı Başlıca Ülkeler (1.000 \$).....	20
Tablo 8: Türkiye'nin Ürün Grubu Bazında Gıda İthalatı (1.000 \$).....	20
Tablo 9: Türkiye'nin Gıda Sektöründe İthalat Yaptığı Başlıca Ülkeler (1.000 \$).....	22
Tablo 10: B.A.E.'nin Ürün Grubu Bazında Gıda İhracatı (1.000 \$).....	23
Tablo 11: B.A.E.'nin Ürün Grubu Bazında Gıda İthalatı (1.000 \$)	24
Tablo 12: Ürün Grubu Bazında Türkiye'nin B.A.E.'ne Gıda İhracatı (1.000 \$).....	26
Tablo 13: Ürün Grubu Bazında Türkiye'nin B.A.E.'den Gıda İthalatı (1.000 \$).....	27
Tablo 14: Türkiye ile B.A.E. Arasında İmzalanan Anlaşmalar	28
Tablo 15: Bursa ilinin B.A.E. ile Dış Ticareti (\$).....	29
Tablo 16: 2020 Yılında B.A.E.'de Gerçekleşmesi Planlanan Gıda Sektörü Fuarları	30

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Dünya Gıda Sektörü İhracatının Ürün Grubu Bazında Dağılımı (%).....	14
Grafik 2: Dünya Gıda Sektörü İthalatının Ürün Grubu Bazında Dağılımı (%)	16
Grafik 3: Türkiye'nin Gıda Sektörü Bazında Dış Ticaret Verileri (1.000 \$).....	18
Grafik 4: Türkiye'nin Gıda İhracatının Ürün Grubu Bazında Dağılımı (%)	19
Grafik 5: Türkiye'nin Gıda İthalatının Ürün Grubu Bazında Dağılımı (%)	21
Grafik 6: B.A.E.'nin Gıda Sektörü Bazında Dış Ticaret Verileri (1.000 \$)	22
Grafik 7: B.A.E.'nin Gıda İhracatı Yaptığı Başlıca Ülkeler (1.000 \$)	24
Grafik 8: B.A.E.'nin Gıda İthalatı Yaptığı Başlıca Ülkeler (1.000 \$)	25
Grafik 9: Türkiye – B.A.E. Gıda Sektörü Dış Ticaret Verileri (1.000 \$)	26

KISALTMALAR

A.B.D: Amerika Birleşik Devletleri

AB: Avrupa Birliği

AR-GE: Araştırma Geliştirme

CE (Conformité Européene): Avrupa'ya Uygunluk

DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü

EFTA: Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi

FAO: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü

GLOBALGAP: Global İyi Tarım Uygulamaları

GSYİH: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla

GTİP: Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu

HACCP: Tehlike Analizleri ve Kritik Kontrol Noktaları

ISO: Uluslararası Standartlar Örgütü

KDV: Katma Değer Vergisi

SITC/USTS: Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırılması (Standard International Trade Classification)

STA: Serbest Ticaret Anlaşmaları

SWOT: Güçlü ve Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler (Strengths, Weakness, Opportunities, Threats)

TARIC: Avrupa Toplulukları Birleştirilmiş Gümrük Tarifesi

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UR-GE: Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi

USD: United States Dollar (Amerikan Doları)

vb.: ve benzeri

YÖNETİCİ ÖZETİ

- 2019 yılında B.A.E.'nin toplam ihracatı 171 milyar dolar, ithalatı ise 181 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Ülkenin ticaret açığı ise yaklaşık 10 milyar dolardır.
- **İhracat yaptığı başlıca ülkeler:** Asya Ülkeleri, Suudi Arabistan, Hindistan, Irak, Umman, İsviçre, Çin,
- **İthalat yaptığı başlıca ülkeler:** Çin, Hindistan, ABD, Almanya, Birleşik Krallık, Suudi Arabistan, Japonya
- **Başlıca ihracat kalemleri:** Ham petrol, hidrokarbon ürünleri, mücevherat, metaller, plastikler, elektrik ve elektronik ürünler, makinalar ve motorlu taşıtlar.
- **Başlıca ithalat kalemleri:** Altın (işlenmemiş/yarı-işlenmiş), kıymetli taşlar/mücevherat, makinalar, elektrik ve elektronik ürünler, hava taşıtları, motorlu taşıtlar ve yedek parçaları, petrol ürünleri, plastikler, hazır giyim, demir-çelik
- 2019 yılında 171.7 milyar dolar olarak gerçekleşen toplam B.A.E. ihracatında gıda sektörü %1.16'ya yakın pay almaktadır. Bu oran yaklaşık olarak 2.4 milyar dolara tekabül etmektedir. Ürün grupları bazında incelediğimizde ise, en yüksek payı 346 milyon dolarlık ihracat hacmiyle Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri; hazır yemeklik katı yağlar; hayvansal ve bitkisel mumlar grubunun aldığı görülmüştür.
- 2019 yılında 181.4 milyar dolar olarak gerçekleşen toplam B.A.E.'nin ithalatında gıda sektörü %6'ya yakın pay almaktadır. Bu oran yaklaşık olarak 11.8 milyar dolara tekabül etmektedir. Ürün grupları bazında incelediğimizde en yüksek payı 1.59 milyar dolarlık ithalat hacmiyle Etler ve yenilen sakatat grubunun aldığı görülmüştür.
- Türkiye ile B.A.E. arasındaki gıda sektöründeki ticari ilişkiyi son 3 yıllık dönemde incelediğimizde, ticaretin ülkemiz lehine seyrettiği görülmektedir. 2017 yılında ikili ticarete Türkiye lehine dış ticaret fazlası 251 milyon dolarken, 2019 yılına gelindiğinde ise dış ticaret fazlası 303.2 milyona ulaşmıştır. Türkiye'nin B.A.E. ile yaptığı gıda ürün grupları bazındaki ticarete bakıldığında ülkemiz her zaman dış ticaret fazlası vermiştir.
- 2019 yılında Bursa, Birleşik Arap Emirliklerine yaklaşık 71.3 milyon dolar ihracat gerçekleştirilirken, ithalat rakamı 7.4 milyon dolar olmuştur. 2020 yılı ilk 3 ayı incelendiğinde ise Bursa B.A.E.'ne 20.8 milyon dolar ihracat gerçekleştirirken, 2.8 milyar dolarlık ithalat yapmıştır.
- BAE'de faaliyette bulunan ve Türk vatandaşlarının sahibi veya ortağı olduğu firma sayısı 650 civarındadır. Türkiye'de faaliyette bulunan BAE sermayeli firma sayısı ise 200 civarındadır.
- Uludağ İhracatçı Birlikleri'nin verilerine göre ise Bursa'dan B.A.E.'ne ihracat gerçekleştiren 429 firma bulunmaktadır. Bursa'da faaliyet gösteren B.A.E. sermayeli firma sayısı ise 6'dır.

1. GIDA SEKTÖRÜ

Beslenme, toplum sağlığının korunmasında, ülke ekonomisinde ve kalkınmada temel işlevlerden birisi olup bu işlevi sağlayan besin elementleri, besin elementlerini içeren işlenmiş ve doğal hâldeki hayvansal, bitkisel ve sentetik kökenli yenilebilir ve içilebilir karakterli maddeler **gıda** olarak tanımlanmaktadır.

Tarım sektöründen sağladığı bitkisel ve hayvansal ham maddeyi, uyguladığı bir veya birden fazla işlemle, raf ömrü uzun ve tüketime hazır ürünlere dönüştüren sanayi koluna **gıda sektörü** adı verilmektedir.

1.1. ÜRÜNLERİN TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI

GTİP'in 02,03,04,07,08,09,10,11,13,15,16,17,18,19,20,21,22,24 numaralı fasıl grupları gıda sektörü tanımı altında yer alan ürünlerin genel dış ticaret kodları olup, söz konusu genel kodlar bu sektör raporu kapsamında aşağıdaki tablolarda belirtilen alt gruplara ayrılmaktadır:

Tablo 1: GTİP Numaralarının Sınıflandırılması

BÖLÜM 1: CANLI HAYVANLAR VE HAYVANSAL ÜRÜNLER	
02	Etler ve yenilen sakatat
0201	Sığır eti (taze veya soğutulmuş)
0202	Sığır eti (dondurulmuş)
0204	Koyun ve keçi etleri (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)
0206	Sığır, domuz, koyun, keçi, at, eşek, katır veya bardoların yenilen sakatatı (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)
0207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatatı (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)
0208	Diğer etler ve yenilen sakatat (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)
0209	Domuz yağı (etli kısımları içerenler hariç) ve kümes hayvanlarının yağları (eritilmemiş veya başka surette çıkarılmamış) (taze, soğutulmuş, dondurulmuş, tuzlanmış, salamura edilmiş, kurutulmuş veya tütsülenmiş)
0210	Et ve yenilen sakatat (tuzlanmış, salamura edilmiş, kurutulmuş veya tütsülenmiş); et veya sakatatın yenilen un ve ezemeleri
03	Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar
0302	Balıklar (taze veya soğutulmuş) (0304 pozisyonundaki balık filetoları ve diğer balık etleri hariç)
04	Süt ürünleri; kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları; tabii bal; tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan yenilebilir hayvansal menşeli ürünler
0401	Süt ve krema (konsantre edilmemiş, ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeleri içermeyenler)
0402	Süt ve krema (konsantre edilmiş veya ilave şeker ya da diğer tatlandırıcı maddeleri içerenler)
0403	Yayık altı, pıhtılaştırılmış süt ve krema, yoğurt, kefir ve diğer fermente edilmiş veya asitliği artırılmış süt ve krema (konsantre edilmiş veya ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler

	katılmış olsun olmasın veya aroma veya ilave meyve, sert kabuklu meyve veya kakao içersin içermesin)
0404	Peynir altı suyu (konsantre edilmiş olsun olmasın veya ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler içersin içermesin); tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan tabii süt bileşenlerinden ibaret olan ürünler (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeleri içersin içermesin)
0405	Sütten elde edilen tereyağı ve diğer katı ve sıvı yağlar; sürülerek yenilen süt ürünleri
0406	Peynir ve pıhtılaştırılmış süt
0407	Kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları (kabuklu, taze, dayanıklı hale getirilmiş veya pişirilmiş)
0408	Kuş ve kümes hayvanlarının kabuksuz yumurtaları ve yumurta sarıları (taze, kurutulmuş, buharla veya kaynar su ile pişirilmiş, kalıplanmış, dondurulmuş veya diğer bir şekilde dayanıklılığı artırılmış) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler içersin içermesin)
0409	Tabii bal

BÖLÜM 2: BİTKİSEL ÜRÜNLER

07	Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular
0701	Patates (taze veya soğutulmuş)
0702	Domates (taze veya soğutulmuş)
0703	Soğanlar, şalotlar, sarımsaklar, pırasalar ve diğer soğanımsı sebzeler (taze veya soğutulmuş)
0704	Lahanalar, karnıbaharlar, alabaşlar, yaprak lahanalar ve benzeri yenilen brassicalar (taze veya soğutulmuş)
0705	Marul (<i>Lactuca Sativa</i>) ve hindiba (<i>Cichorium spp.</i>) (taze veya soğutulmuş)
0706	Havuçlar, şalgamlar, kırmızı pancar, teke sakalı (salsifis), kök kerevizi, turplar ve benzeri yenilen kökler (taze veya soğutulmuş)
0707	Hıyarlar ve kornişonlar (taze veya soğutulmuş)
0708	Baklagiller (kabuklu veya kabuksuz) (taze veya soğutulmuş)
0709	Diğer sebzeler (taze veya soğutulmuş)
0710	Sebzeler (pişirilmemiş veya buharda veya suda kaynatılarak pişirilmiş, dondurulmuş)
0711	Geçici olarak konserve edilmiş fakat bu halleriyle derhal yenilmeye elverişli olmayan sebzeler (örneğin; күкүрт диоксид газы kullanılarak salamurada, күкүртли су içinde veya diğer koruyucu eriyikler içinde)
0712	Kurutulmuş sebzeler (bütün halde, kesilmiş, dilimlenmiş, kırılmış veya toz halinde, fakat başka şekilde hazırlanmamış)
0713	Kuru baklagiller (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış, tane kabukları çıkarılmış olsun olmasın)

0714	Manyok, ararot, salep, yer elması, tatlı patates ve yüksek oranda nişasta veya inülin içeren benzeri kök ve yumrular (taze, soğutulmuş, dondurulmuş veya kurutulmuş) (dilimlere ayrılmış veya "pellet" şeklinde olsun olmasın), sagu özü
08	Yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turunçgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları
0801	Hindistan cevizi, Brezilya cevizi ve Kaju (taze veya kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış veya kabuğu soyulmuş olsun olmasın)
0802	Diğer kabuklu meyveler (taze veya kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış veya soyulmuş olsun olmasın)
0803	Muz (plantain dahil) (taze veya kurutulmuş)
0804	Hurma, incir, ananas, Avokado armudu, Guava armudu, mango ve mangost (taze veya kurutulmuş)
0805	Turunçgiller (taze veya kurutulmuş)
0806	Üzümler (taze veya kurutulmuş)
0807	Kavunlar (karpuzlar dahil) ve papaya (taze)
0808	Elma, armut ve ayva (taze)
0809	Kayısı, kiraz, şeftali (nektarin dahil), erik ve çakal eriği (taze)
0810	Diğer meyveler (taze)
0811	Meyveler ve sert çekirdekli meyveler (pişirilmemiş veya buharda veya suda kaynatılarak pişirilmiş, dondurulmuş) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış olsun olmasın)
0812	Geçici olarak konserve edilmiş fakat bu halleri ile derhal yenilmeye elverişli olmayan meyveler ve sert çekirdekli meyveler (örneğin; kükürt dioksit gazı kullanılarak, salamurada, kükürtlü su içinde veya diğer koruyucu eriyikler içinde)
0813	Meyveler (kurutulmuş) (08.01 ila 08.06 pozisyonundakiler hariç); bu fasıldaki sert kabuklu meyvelerin veya kurutulmuş meyvelerin birbiriyle olan karışımları
0814	Turunçgillerin veya kavunların (karpuzlar dahil) kabukları (taze, dondurulmuş, kurutulmuş veya salamurada, kükürtlü su içinde veya diğer koruyucu eriyikleri içinde geçici olarak konserve edilmiş)
09	Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat
0901	Kahve (kavrulmuş veya kafeini alınmış olsun olmasın); kahve kabuk ve kapçıkları; içinde herhangi bir oranda kahve bulunan kahve yerine kullanılan maddeler
0902	Çay (aromalandırılmış olsun olmasın)
0903	Paraguay çayı (maté)
0904	Piper cinsi biber; Capsicum ve Pimenta cinsi biberler (kurutulmuş, ezilmiş veya öğütülmüş)
0905	Vanilya
0906	Tarçın veya tarçın ağacının çiçekleri

0907	Karanfil (bütün halindeki meyve, tane ve sapları)
0908	Küçük Hindistan cevizi, küçük Hindistan cevizi kabuğu ve kakule
0909	Anason, Çin anasonu, rezene, kişniş, kimyon veya Karaman kimyonu tohumları; ardıç meyveleri
0910	Zencefil, safran, zerdeçal (curcuma), kekik, defne yaprakları, köri ve diğer baharat
10	Hububat
1001	Buğday ve mahlut
1002	Çavdar
1003	Arpa
1004	Yulaf
1005	Mısır
1006	Pirinç
1007	Tane darı (Koca darı)
1008	Kara buğday, darı (cin ve kum darı), kuş yemi; diğer hububat
11	Değirmencilik ürünleri; malt; nişasta; inülin; buğday gluteni
1101	Buğday unu ve mahlut unu
1102	Hububat unları (buğday unu ve mahlut unu hariç)
1103	Hububatın kabaca öğütülmesinden elde edilen küçük parçalar, hububat irmikleri ve pelletleri
1104	Diğer şekilde işlenmiş hububat taneleri (örneğin; kabuğu çıkarılmış, yassılaştırılmış, flakon halinde, yuvarlatılmış, dilimlenmiş, iri parçalar halinde ufalanmış) (1006 pozisyonunda yer alan pirinç hariç); hububat embriyoları (bütün halde, yassılaştırılmış, flokon halinde veya öğütülmüş)
1105	Patates unu, kaba unları, tozları, flokonları, granülleri ve pelletleri
1106	0713 Pozisyonuna giren kuru baklagillerin, 0714 pozisyonuna giren sagunun ve köklerin veya yumruların un, ezme ve tozları; 8. Fasla giren ürünlerin unu, ezmesi ve tozu
1107	Malt (kavrulmuş olsun olmasın)
1108	Niştastalar; inülin
1109	Buğday gluteni (kurutulmuş olsun olmasın)

13	Lak; sakız; reçine ve diğer bitkisel özsu ve hülâsalar
1301	Lak; tabii sakızlar, reçineler, sakız reçineler ve oleoresinler (örneğin, pelesenkler)
1302	Bitkisel özsu ve hülâsalar; pektik maddeler, pektinatlar ve pektatlar; agar-agar, bitkisel ürünlerden elde edilen diğer yapışkan ve kıvam verici maddeler (modifiye edilmiş olsun olmasın)
BÖLÜM 3: HAYVANSAL VE BİTKİSEL KATI VE SIVI YAĞLAR VE BUNLARIN PARÇALANMA ÜRÜNLERİ; HAZIR YEMEKLIK KATI YAĞLAR; HAYVANSAL VE BİTKİSEL MUMLAR	
15	Hayvansal ve Bitkisel Katı ve Sıvı Yağlar ve Bunların Parçalanma Ürünleri; Hazır Yemeklik Katı Yağlar; Hayvansal ve Bitkisel Muamlar
1502	Sığır, koyun veya keçi yağları
1504	Balıkların veya deniz memelilerinin katı ve sıvı yağları ve bunların fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş).
1507	Soya yağı ve fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş)
1508	Yer fıstığı yağı ve fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş)
1509	Zeytinyağı ve fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş)
1510	Sadece zeytinden elde edilen diğer sıvı yağlar ve bunların fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş) (bu yağların ve fraksiyonların 15.09 pozisyonundaki yağlar ve fraksiyonları ile olan karışımları dahil)
1511	Palm yağı ve fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş)
1512	Ayçiçeği tohumu, aspir veya pamuk tohumu yağları ve bunların fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş)
1513	Hindistan cevizi (kopra), palm çekirdeği ve babassu yağları ve bunların fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın; fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş)
1514	Rep, kolza ve hardal yağı ve bunların fraksiyonları rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş)
1515	Diğer bitkisel sabit katı ve sıvı yağlar (jojoba yağı dahil) ve bunların fraksiyonları (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat kimyasal olarak değiştirilmemiş)
1516	Hayvansal veya bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların fraksiyonları (kısmen veya tamamen hidrojenize edilmiş, ara-esterlenmiş, tekrar - esterlenmiş veya elaidik asitleşmiş) (rafine edilmiş olsun olmasın, fakat daha ileri bir işlem görmemiş)
1517	Margarin; bu fasılda yer alan hayvansal veya bitkisel katı ve sıvı yağların veya farklı katı ve sıvı yağ fraksiyonlarının yenilen karışımları veya müstahzarları (15.16 pozisyonundaki yenilen katı veya sıvı yağlar ve bunların fraksiyonları hariç)
BÖLÜM 4: GIDA SANAYİİ MÜSTAHZARLARI; MEŞRUBAT, ALKOLLÜ İÇKİLER ve SİRKE; TÛTÛN veya TÛTÛN YERİNE GEÇEN İŞLENMİŞ MADDELER	
16	Et, Balık, Kabuklu Hayvanlar, Yumuşakçalar veya Diğer Su Omurgasızlarının Müstahzarları
1601	Etten, sakatattan veya kandan yapılmış sosisler ve benzeri ürünler; esaslı bu ürünler olan gıda müstahzarları
1602	Hazırlanmış veya konserve edilmiş et, sakatat veya kan

1603	Et, balık, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızlarının hülasa ve suları
1604	16.04 - hazırlanmış veya konserve edilmiş balıklar; havyar ve balık yumurtasından elde edilen havyar yerine kullanılan ürünler
1605	16.05 - hazırlanmış veya konserve edilmiş kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve diğer su omurgasızları
17	Şeker ve Şeker Mamulleri
1701	Kamış veya pancar şekeri ve kimyaca saf sakkaroz (katı halde)
1702	Diğer şekerler (kimyaca saf laktöz, maltoz, glikoz ve fruktoz dahil) (katı halde); ilave aroma veya renk verici maddeler katılmamış şeker şurupları; suni bal (tabii bal ile karıştırılmış olsun olmasın); karamel
1703	Şeker ekstraksiyonundan veya rafinajından elde edilen melaslar
1704	Kakao içermeyen şeker mamulleri (beyaz çikolata dahil)
18	Kakao ve Kakao Müstahzarları
1801	Kakao dane ve kırıkları (ham veya kavrulmuş, bütün veya kırık)
1802	Kakao kabukları, iç kabukları, zarları ve diğer kakao döküntüleri
1803	Kakao hamuru (yağı alınmış olsun olmasın)
1804	Kakao yağı (katı ve sıvı)
1805	Kakao tozu (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler içermeyenler)
1806	Çikolata ve kakao içeren diğer gıda müstahzarları
19	Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları; pastacılık ürünleri
1901	Malt Hülçası; Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen Veya Yer Almayan Esasını Un, Hububatın Kabaca Öğütülmesinden Elde Edilen Küçük Parçalar, Kaba Un, Nişasta Veya Malt Hülçası Teşkil Eden Gıda Müstahzarları (İçinde Kakao Bulunmayanlar Veya Tamamen Yağının Alınması Esasına Göre Hesaplanan İçindeki Kakao Miktarı Ağırlık İtibariyle %40'dan Az Olanlar); Tarifenin Başka Yerinde Belirtilmeyen Veya Yer Almayan Esasını 04.01 İla 04.04 Pozisyonlarında Yer Alan Maddeler Teşkil Eden Gıda Müstahzarları (İçinde Kakao Bulunmayanlar Veya Tamamen Yağının Alınması Esasına Göre Hesaplandığında İçindeki Kakao Miktarı Ağırlık İtibariyle %5'den Az Olanlar)
1902	Makarnalar (pişirilmiş veya et veya diğer maddelerle doldurulmuş veya başka şekilde hazırlanmış olsun olmasın) (spagetti, makaroni, şehriye, lazanya, gnocchi, ravioli, canelloni gibi); kuskus (hazırlanmış olsun olmasın)
1903	Tapyoka ve nişastadan hazırlanan tapyoka benzerleri (flokun, dane, yuvarlak kalbur içi kalıntısı veya benzeri şekillerde)
1904	Hububat veya hububat ürünlerinin kabartılması veya kavrulması suretiyle elde edilen gıda mamülleri (corn flakes gibi); tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan ön pişirme yapılmış veya başka surette hazırlanmış dane (mısır hariç) veya flokon halindeki hububat veya diğer şekilde işlenmiş daneler (un, hububatın kabaca öğütülmesinden elde edilen küçük parçalar ve kaba un hariç)

1905	Ekmek, pasta, kek, bisküvi ve diğer ekmekçilik mamulleri (kakao içersin içermesin) hosti, eczacılıkta kullanılan boş ilaç kapsülleri, mühür güllacı, pirinç kağıdı ve benzeri ürünler
20	Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar
2001	Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve yenilen diğer bitki parçaları (sirke veya asetik asitle hazırlanmış veya konserve edilmiş)
2002	Domatesler (sirke veya asetik asitten başka usullerle hazırlanmış veya konserve edilmiş)
2003	Mantarlar ve domalan (sirke veya asetik asitten başka usullerle hazırlanmış veya konserve edilmiş)
2004	Diğer sebzeler (sirke veya asetik asitten başka usullerle hazırlanmış veya konserve edilmiş, dondurulmuş)
2005	Diğer sebzeler (sirke veya asetik asitten başka usullerle hazırlanmış veya konserve edilmiş) (dondurulmamış)
2006	Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler, meyve kabukları ve diğer bitki parçaları (şekerle konserve edilmiş) (suyu alınmış, üstü şekerle kaplanmış veya kristalleşmiş)
2007	Reçeller, jöleler, marmelatlar, meyve veya sert kabuklu meyve püresi, meyve veya sert kabuklu meyve pastaları pişirilerek hazırlanmış) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeleri içersin içermesin)
2008	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan meyveler, sert kabuklu meyveler ve yenilen diğer bitki parçaları (başka surette hazırlanmış veya konserve edilmiş) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler veya alkol katılmış olsun olmasın)
2009	Meyve suları (üzüm şırası dahil) ve sebze suları (fermente edilmemiş ve alkol katılmamış), ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış olsun olmasın
21	Yenilen çeşitli gıda müstahzarları
2101	Kahve, çay veya paraguay çayı hülasesi, esans ve konsantreleri ve esası bu ürünler veya kahve, çay veya paraguay çayı olan müstahzarlar; kavrulmuş hindiba ve kavrulmuş kahve yerine kullanılan diğer maddeler ve bunların hülasesi, esans ve konsantreleri
2102	Mayalar (canlı veya cansız); diğer tek hücreli cansız mikroorganizmalar (30.02 pozisyonunda yer alan aşılardan hariç); hazırlanmış kabartma tozları
2103	Soslar ve müstahzarları; çeşni ve lezzet verici karışımlar; hardal unu ve kaba unu ve hazır hardal
2104	Çorbalar, et suları ve müstahzarları; karışım halindeki homojenize gıda müstahzarları
2105	Dondurma ve yenilen diğer buzlar (kakao içersin içermesin)
2106	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan gıda müstahzarları
22	Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke
2201	Sular (tabii veya suni mineral sular ve gazlı sular dahil) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmamış veya lezzetlendirilmemiş); buz ve kar
2202	Sular (mineral sular ve gazlı sular dahil) (ilave şeker veya diğer tatlandırıcı maddeler katılmış veya aromalandırılmış) ve alkolsüz diğer içecekler (20.09 pozisyonundaki meyve veya sebze suları hariç)
2203	Malttan üretilen biralalar

2204	Taze üzüm şarabı (kuvvetlendirilmiş şaraplar dahil); üzüm sırası (20.09 pozisyonunda yer alanlar hariç)
2205	Vermut ve diğer taze üzüm şarapları (bitkiler veya kokulu maddelerle aromalandırılmış)
2206	Fermente edilmiş diğer içecekler (elma şarabı, armut şarabı, bal şarabı, sake gibi); tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan fermente edilmiş içeceklerin karışımları ve fermente edilmiş içecekler ile alkolsüz içeceklerin karışımları
2207	Alkol derecesi hacim itibarıyla %80 veya daha fazla olan tağyir (denatüre) edilmemiş etil alkol; alkol derecesi ne olursa olsun tağyir (denatüre) edilmiş etil alkol ve damıtım yoluyla elde edilen diğer alkollü içkiler
2208	Alkol Derecesi Hacim İtibarıyla %80'den Az Olan Tağyir (Denatüre) Edilmemiş Etil Alkol; Damıtım Yoluyla Elde Edilen Alkollü İçkiler, Likörler Ve Diğer Alkollü İçecekler
2209	Sirkeler ve asetik asitten elde edilen sirke yerine geçen maddeler
24	Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler
2401	Yaprak tütün; tütün döküntüleri
2402	Tütün veya tütün yerine geçen maddelerden yapılmış purolar, uçları açık purolar, sigarillolar ve sigaralar
2403	Diğer mamul tütün ve mamul tütün yerine geçen maddeler; "homojenize" veya "yeniden tertip edilmiş" tütün; tütün hülasa ve esansları

2. DÜNYADA GIDA SEKTÖRÜ

Günümüzün en önemli sosyo-ekonomik etkilerine sahip olan sanayilerden birisi olarak kabul edilen gıda sektörü, birçok alt dalları bünyesinde barındıran bir faaliyet kolu olarak öne çıkmaktadır. Dünyada gıda sektörü son yıllarda büyük bir değişim göstermektedir. Bu değişim, üretim ve tüketim yapısına, organizasyona, iç ve dış ticarete, şirket yönelimlerine ve uygulanan politikalara etkide bulunmaktadır. Emek yoğun bir sisteme dayalı olarak gelişen gıda sektörü; tarımsal ürünlerin değerlendirilmesi, sanayiye hammadde temini, istihdama katkısı ve halkın dengeli beslenmesiyle doğrudan ilişkili olup dünyadaki tüm ülkelerde sosyo-ekonomik açıdan stratejik bir öneme sahiptir.

Dünyada gıda sektörü ekonomik açıdan son 10 yılda giderek büyüyerek hayatımızı daha çok etkileyen bir konuma gelmiştir. Bu alanda sıkça spekülasyon davranış ve haksız kazançlar söz konusu olabilmektedir. Bu durum açlık için daha büyük bir tehlike anlamına gelmekte ve etkileri ülkemizde de hissedilmektedir. İnsanların temel gereksinim ürünlerinin büyük ölçülerde kârlılığa konu olması tehlikeli bir durumdur. Bu yapı insanların gıdaya ulaşmasını sorunlu kılacak, hatta zorlaştıracaktır. Son yıllarda dünyada gıda fiyatları arz-talep dengesi, küresel ısınma ve teknik nedenler yanında spekülasyon hareketlerden etkilenecek belirlenmektedir. Nüfus artışı, küresel iklim değişimleri, üretimdeki azalmalar ve bazı ülkelerde (Çin, Hindistan gibi) görece refah artışı ile artan talep, buna karşılık tarım alanlarındaki azalma ve tarım ürünlerinin biyoyakıt amaçlı üretimi ile arz azaltmakta, gıda fiyatları artış göstermektedir. Dünyanın önde gelen çok uluslu şirketleri; Afrika, Latin Amerika ve Güneydoğu Asya ülkelerinde milyonlarca hektarlık tarım arazisi kiralarak, tarım-gıda ürünlerine yatırım yapmaktadırlar. Hatta Çin, Hindistan ve Körfez Ülkeleri de Pakistan, Sudan, Vietnam, Kamboçya ve Myanmar gibi ülkelerde tarım arazileri kiralarak, kendi halklarının uzun dönemli gıda güvenliğini garanti altına almaya çalışmaktadırlar. Özetle 21. yüzyıl dünyasında ülkeler arasındaki mücadelenin petrol, maden gibi enerji kaynakları üzerinde olacağını düşünülürken, sağlıklı gıda temini konusunun da hesaba katılması gerekmektedir.

Takip eden tablolarda dünya gıda sektörünün durumu reel ve güncel verilerle ortaya konulmuştur.

2.1. DÜNYADA GIDA SEKTÖRÜ İHRACATI

2019 yılında dünyada gıda sektörü bazında yaklaşık 1.2 trilyon dolarlık ihracat gerçekleştirilmiştir. Ürün grupları içinde en büyük paya sahip olan yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turunçgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları genel ihracatı 124.2 milyar dolar olarak gerçekleştirmiştir. İkinci sırayı 123.2 milyar dolar ile meşrubat, alkollü içkiler ve sirke, bu ürün grubunu ise 104.7 milyar dolar ile hububat grubu takip etmiştir.

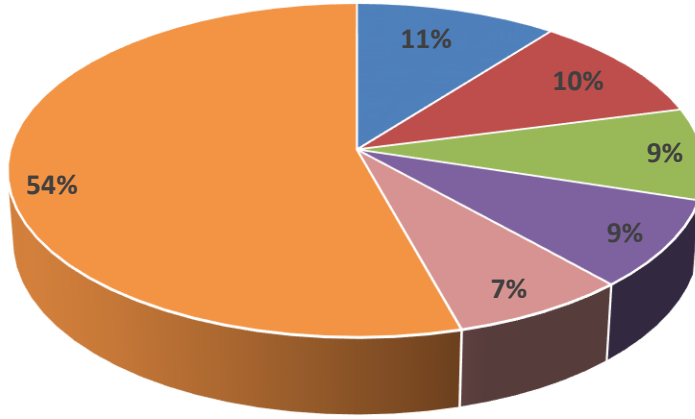
Tablo 2: Ürün Grubu Bazında Dünya Gıda Sektörü İhracatı (1.000 \$)

ÜRÜN GRUBU	2017	2018	2019
Dünya Gıda İhracatı Toplamı	1.177.069.092	1.223.090.532	1.180.320.825
Etler ve yenilen sakatat	93.679.018	99.701.139	100.888.104
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	20.138.473	22.176.039	21.388.188
Süt ürünleri; kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları; tabii bal; tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	85.483.532	89.149.403	86.671.388
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	72.769.766	71.672.625	70.757.277
Yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turunçgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları	119.535.298	125.695.174	124.162.984
Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat	52.124.164	49.828.940	46.790.493
Hububat	104.224.420	112.294.885	104.666.890
Değirmencilik ürünleri; malt; nişasta; inülin; buğday gluteni	18.073.089	19.421.841	18.134.519
Lak; sakız; reçine ve diğer bitkisel özsu ve hülasalar	6.823.071	7.698.277	7.522.392
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri; hazır yemeklik katı yağlar; hayvansal ve bitkisel mumlar	95.043.859	89.005.784	78.017.901
Et, balık, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızlarının müstahzarları	48.489.655	53.106.633	51.555.095
Şeker ve şeker mamulleri	47.984.143	41.473.161	37.420.755
Kakao ve kakao müstahzarları	47.470.485	49.654.064	50.470.640
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları; pastacılık ürünleri	71.264.858	77.267.520	77.028.160
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	62.329.737	65.681.190	63.344.210
Yenilen çeşitli gıda müstahzarları	69.220.086	77.301.865	76.970.642
Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke	115.862.397	124.997.330	123.244.407
Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	46.553.041	46.964.662	41.286.780

Kaynak: Trade Map

Aşağıdaki grafik incelendiğinde ise ürün grupları içinde en büyük paya sahip olan yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler genel ihracatın %11'ini oluşturmuştur. İkinci sırayı %10 pay ile meşrubat, alkollü içkiler ve sirke ve bu ürün grubunu %9 pay ile hububat ile etler ve yenilen sakatat grupları takip etmiştir.

Grafik 1: Dünya Gıda Sektörü İhracatının Ürün Grubu Bazında Dağılımı (%)

- Yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turunçgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları
- Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke
- Hububat
- Etiler ve yenilen sakatat
- Süt ürünleri; kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları; tabii bal; tarifenin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan yenilebilir hayvansal menşeli ürünler
- Diğer ürün grupları

Kaynak: Trade Map

2.1.1. Dünyada Gıda İhracatı Yapan Başlıca Ülkeler

2017 yılından 2019 yılına geçildiğinde dünya genelindeki gıda ihracatının az da olsa artan bir eğilim gösterdiği ve 2017 yılındaki 1.17 trilyon dolarlık ihracat rakamının 2019 yılında %0,28 oranında artarak 1.18 milyar dolar seviyesine yükseldiği görülmektedir. Ülkeler bazında %7,98'lik pay ile ABD 2019 yılındaki gıda ihracatında lider konumunda bulunmakta olup akabinde Hollanda %6,58 pay ile 2'nci sırada ve Almanya ise %5,55'lik pay ile 3'üncü sırada yer almaktadır.

Tablo 3: Dünyada Gıda İhracatı Yapan Başlıca Ülkeler (1.000 \$)

ÜLKE	2017	2018	2019	2019 Yılı Pay Dağılımı
DÜNYA	1.177.069.092	1.223.090.532	1.180.320.825	100%
ABD	94.559.084	98.511.345	94.131.046	7,98%
HOLLANDA	74.428.461	77.722.581	77.621.222	6,58%
ALMANYA	66.499.021	68.031.442	65.510.869	5,55%
FRANSA	56.682.815	60.749.495	59.427.106	5,03%
ÇİN	51.451.943	54.220.624	54.682.753	4,63%
İSPANYA	43.268.991	45.519.585	45.768.416	3,88%
BREZİLYA	45.047.045	39.111.215	42.451.850	3,60%
KANADA	31.112.378	32.788.615	33.497.894	2,84%
TAYLAND	28.829.446	30.697.049	30.860.878	2,61%
HİNDİSTAN	25.482.113	25.360.695	25.497.918	2,16%

Kaynak: Trade Map

2.2. DÜNYADA GIDA İTHALATI

2019 yılında dünyada gıda sektörü bazında yaklaşık 1.2 trilyon dolarlık ithalat gerçekleştirilmiştir. Ürün grupları içinde en büyük paya sahip olan yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turunçgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları genel ithalatı 132 milyar dolar olarak gerçekleştirmiştir. İkinci sırayı 126.3 milyar dolar ile meşrubat, alkollü içkiler ve sirke, bu ürün grubunu ise 107.5 milyar dolar ile hububat grubu takip etmiştir.

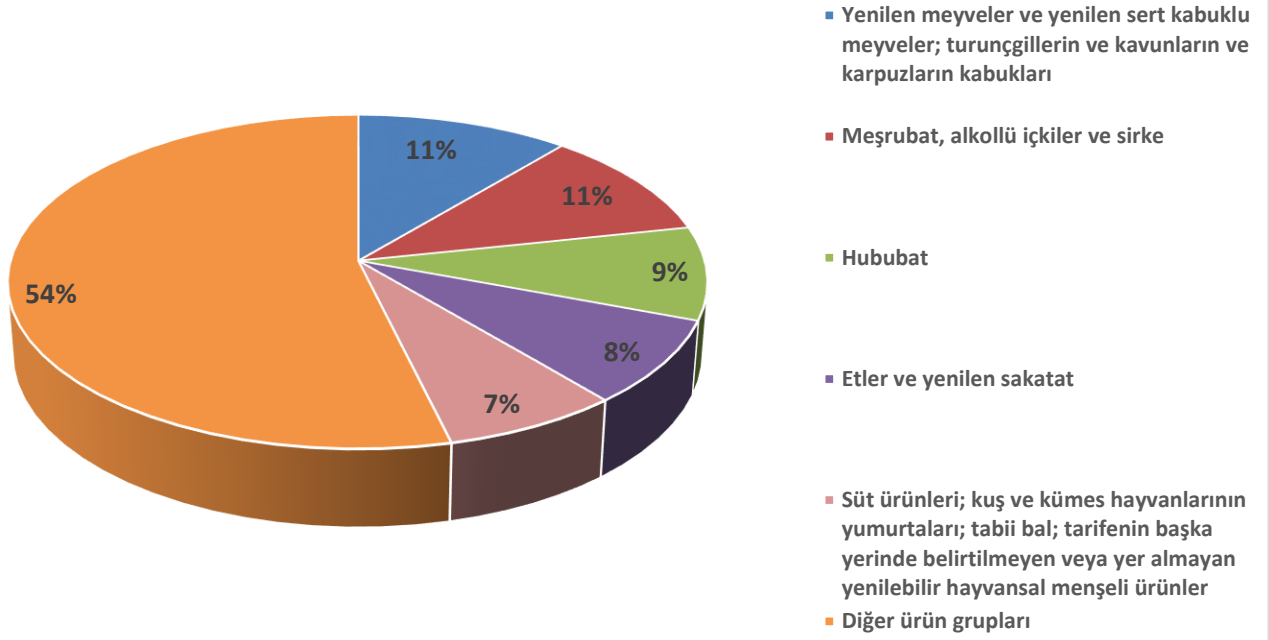
Tablo 4: Ürün Grubu Bazında Dünya Gıda Sektörü İthalatı (1.000 \$)

ÜRÜN GRUBU	2017	2018	2019
Dünya Gıda İthalatı Toplamı	1.182.833.129	1.234.184.908	1.192.128.511
Etlere ve yenilen sakatat	87.409.293	94.928.633	97.988.717
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	19.749.047	21.662.765	21.173.452
Süt ürünleri; kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları; tabii bal; tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	86.585.131	90.904.244	87.287.153
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	73.475.333	71.013.329	70.488.929
Yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turunçgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları	127.683.224	135.066.389	132.096.017
Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat	51.185.284	49.707.667	46.407.587
Hububat	109.636.260	118.633.849	107.516.873
Değirmencilik ürünleri; malt; nişasta; inülin; buğday gluteni	19.275.566	20.999.752	19.338.424
Lak;sakız;reçine ve diğer bitkisel özsu ve hülasalar	7.159.444	7.992.676	7.839.083
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri; hazır yemeklik katı yağlar; hayvansal ve bitkisel mumlar	95.289.513	90.534.913	77.964.622
Et, balık, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızlarının müstahzarları	45.077.047	48.912.880	47.688.133
Şeker ve şeker mamulleri	50.188.316	43.676.139	39.514.979
Kakao ve kakao müstahzarları	48.215.019	49.683.754	49.261.150
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları; pastacılık ürünleri	70.120.877	75.919.067	77.466.347
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	59.973.451	63.542.962	61.628.416
Yenilen çeşitli gıda müstahzarları	68.901.250	77.745.611	78.286.458
Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke	115.335.080	124.551.312	126.277.742
Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	47.573.994	48.708.966	43.904.429

Kaynak: Trade Map

Aşağıdaki grafik incelendiğinde ise ürün grupları içinde en büyük paya sahip olan yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turunçgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları ile meşrubat, alkollü içkiler ve sirke genel ithalatın %11'ini oluşturmuştur. İkinci sırayı %9 pay ile hububat ve bu ürün grubunu % 8 pay ile etler ve yenilen sakatat grubu takip etmiştir.

Grafik 2: Dünya Gıda Sektörü İthalatının Ürün Grubu Bazında Dağılımı (%)

Kaynak: Trade Map

2.2.1. Dünyada Gıda İthalatı Yapan Başlıca Ülkeler

2017 yılından 2019 yılına geçildiğinde dünya genelindeki gıda ithalatının az da olsa artan bir eğilim gösterdiği ve 2017 yılındaki 1.18 trilyon dolarlık ithalat rakamının 2019 yılında %1 oranında artarak 1.2 milyar dolar seviyesine yükseldiği görülmektedir. Ülkeler bazında %11,37'lik pay ile ABD 2019 yılındaki gıda ithalatında lider konumunda bulunmakta olup akabinde Almanya %6,35 pay ile 2'nci sırada ve Çin ise %6,26'lık pay ile 3'üncü sırada yer almaktadır.

Tablo 5: Dünyada Gıda İthalatı Yapan Başlıca Ülkeler (1.000 \$)

ÜLKE	2017	2018	2019	2019 Yılı Pay Dağılımı
DÜNYA	1.182.833.129	1.234.184.908	1.192.128.511	100%
ABD	123.608.679	132.199.337	135.486.560	11,37%
ALMANYA	75.863.000	79.558.568	75.716.765	6,35%
ÇİN	55.817.737	63.850.979	74.572.706	6,26%
HOLLANDA	52.660.086	55.922.330	56.333.628	4,73%
İNGİLTERE	53.888.686	56.786.609	55.319.136	4,64%
FRANSA	50.602.041	53.107.690	50.886.473	4,27%
JAPONYA	45.471.736	48.040.081	48.378.018	4,06%
İTALYA	36.180.476	37.316.143	36.743.241	3,08%
BELÇİKA	33.151.989	34.346.453	32.622.994	2,74%
İSPANYA	28.842.466	30.655.884	30.036.502	2,52%

Kaynak: Trade Map

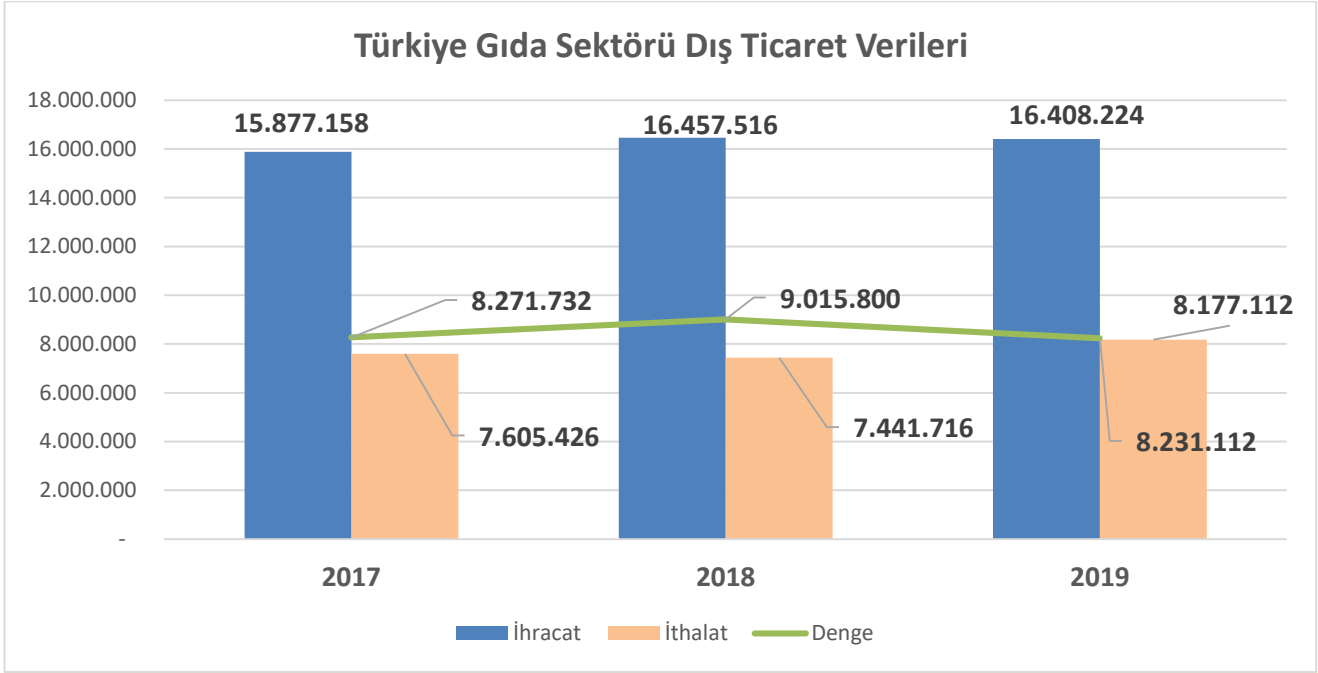
3. TÜRKİYE'DE GIDA SEKTÖRÜ

1980'li yıllarda başlayan liberalleşme ve ihracat öncülüğünde kalkınma modeli stratejileri, Türk ekonomisinin ve Türk firmalarının dış pazarlara açılmasında en büyük etkenlerden biri olmuştur. Kuşkusuz bu dış açılma politikası, ülkenin hem ihracat hem de ithalat kapasitelerini ve kabiliyetlerini önemli ölçüde artırmıştır. İhracat ağırlıklı kalkınma politikaları kapsamında, hemen her üründe olduğu gibi bu dönemde dış ticaret rejiminde gıda ürünlerini de kapsayan önemli değişiklikler olmuştur. 1984 yılında gıda ürünlerinin ithalatında uygulanan vergi ve harçlar önemli ölçüde düşürülmüş, doğal olarak bu durum ithalat rakamlarına doğrudan yansımıştır. Rakamlar ayrıntılı olarak incelendiğinde, gıda ithalatının özellikle hayvansal ürünlerde, et ve süt ürünlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak, özellikle son yıllarda gıda teknolojisindeki gelişmeler sonucunda, gıda sektörü doğrudan ihracata yönelik üretim oluşturularak sektör, uluslararası piyasalarda rekabet edebilir konuma ulaşmıştır. Ülkemizin tarım ve gıda sanayi ürünleri ihracatında 1980'li yıllardan sonra özellikle ihracata yönelik modern gıda sanayi tesislerinin kurulmasıyla gıda ihracatı ivme kazanmış olmakla birlikte, geleneksel tarım ürünleri ihracatımız da hâlâ önemli paya sahiptir. Bugün ülkemizde, başta makarna olmak üzere un ve unlu ürünler, dondurulmuş sebze ve meyveler, domates salçası ve konserve, çekirdeksiz kuru üzüm ve kuru kayısı gibi geleneksel gıda ürünleri, üretimi giderek artan ihraç ürünleri olarak göze çarpmaktadır. Bu bağlamda, son yıllarda ihracat oranındaki payını artıran gıda sektörü, önemli ölçüde ülke ekonomisine döviz girdisi sağlamaktadır.

FAO verilerine göre Türkiye aynı zamanda 2016 yılı itibarıyla 64 milyar dolarlık gıdaya yönelik tarımsal üretimi ile dünyanın 10. büyük tarım ülkesi konumundadır. Türk gıda ve içecek sektörü, yabancı yatırımcılar için en cazip alanlarından birini oluşturmaktadır. Küresel yatırımcılara kârlı yatırım fırsatları sunduğundan sektöre 2010 yılından bu yana yaklaşık 89,5 milyar ABD doları tutarında doğrudan yabancı yatırım yapılmıştır. 2012 yılında imalat sanayine (52 milyar dolar) yapılan uluslararası doğrudan yatırımların önemli bir bölümü; yaklaşık %28 kadarı (14.5 milyar dolar) gıda, içecek ve tütün ürünlerine yapılmıştır. 2014 yılında ise sektörde Türkiye'de yapılan uluslararası doğrudan yatırımların tutarı 12,3 milyar dolar olmuş ve 2015 yılının tamamında ise bu rakam 11 milyar dolar olarak gerçekleşmiş, 2017 yılında ise yabancıların yatırımları 11,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Gıda sektörü ihracat ve ithalatımıza bakıldığında 2017 yılında ihracatımız 15.9 milyar dolar, ithalatımız ise 7.6 milyar dolar olarak gerçekleşmiş olup, sektör aynı yıl itibarıyla 8.3 milyar dolar dış ticaret fazlası vermiştir. 2018 yılı dış ticaret verileri incelendiğinde, anılan yılda ihracatımız bir önceki yıla göre %4 oranında artarak yaklaşık 16.5 milyar dolara; ithalatımız ise %2 oranında daralarak 7.4 milyar dolara gerilemiş olup, 9 milyar dolar dış ticaret fazlası verilmiştir. 2019 yılında ise sektör ihracatımız geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre %0,30 azalış, ithalatımız ise %9 oranında artış göstermiştir. Böylelikle, 2019 yılında sektör 8.2 milyar doların üzerinde dış ticaret fazlası vermiştir.

Grafik 3: Türkiye'nin Gıda Sektörü Bazında Dış Ticaret Verileri (1.000 \$)

Kaynak: Trade Map

3.1. TÜRKİYE'NİN GIDA SEKTÖRÜ İHRACATI

2019 yılında 171.1 milyar dolar olarak gerçekleşen toplam Türkiye ihracatında gıda sektörü %10'a yakın pay almaktadır. Bu oran yaklaşık olarak 16.4 milyar dolara tekabül etmektedir. Ürün grupları bazında incelediğimizde en yüksek payı 4.2 milyar dolarlık ihracat hacmiyle yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turunçgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları aldığı görülmüştür. İkinci sırada hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları; pastacılık ürünleri ürün grubu 1.9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Gıda sektöründe Türkiye'nin ihracatındaki en yüksek 3. payı 1.8 milyar dolar ile sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar ürün grubu almıştır.

Tablo 6: Türkiye'nin Ürün Grubu Bazında Gıda İhracatı (1.000 \$)

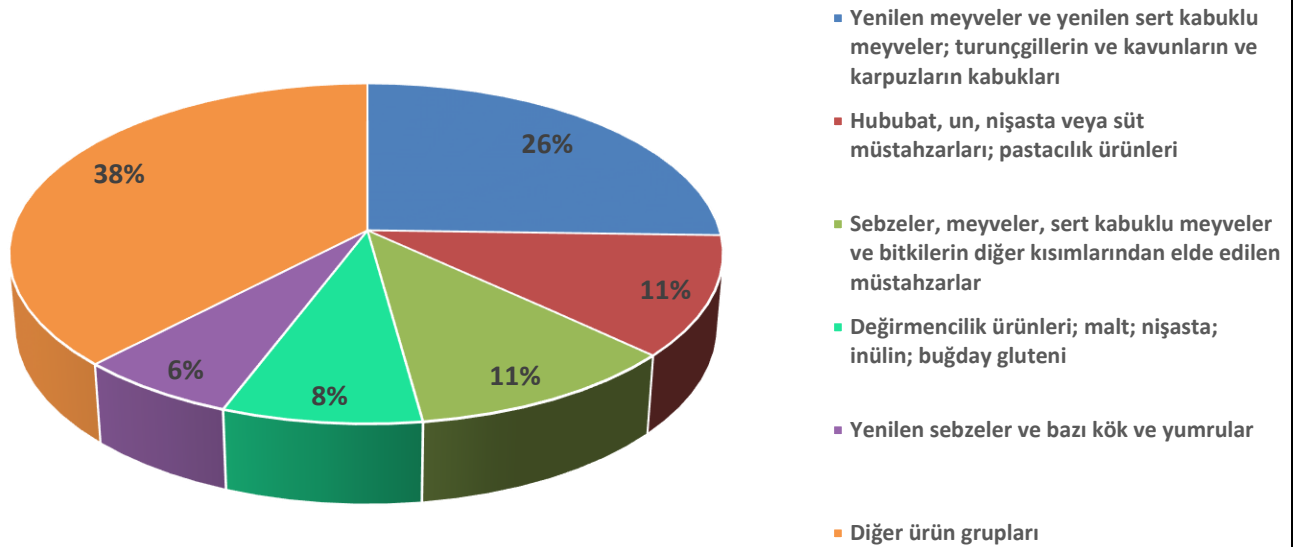
ÜRÜN GRUBU	2017	2018	2019
Toplam İhracatı	156.992.940	167.923.862	171.098.411
Gıda Sektörü İhracatı	15.877.158	16.457.516	16.408.224
Etlere ve yenilen sakatat	542.827	584.587	586.176
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	438.796	472.225	511.814
Süt ürünleri; kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları; tabii bal; tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	702.067	746.792	643.397
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	1.001.924	1.085.781	1.045.081
Yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turunçgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları	3.940.009	3.960.606	4.178.054
Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat	178.338	180.687	168.349
Hububat	109.509	102.890	80.880
Değirmencilik ürünleri; malt; nişasta; inülin; buğday gluteni	1.253.548	1.235.094	1.300.848
Lak; sakız; reçine ve diğer bitkisel özsu ve hülasalar	12.003	16.387	18.486

Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri; hazır yemeklik katı yağlar; hayvansal ve bitkisel mumlar	1.027.847	987.105	868.096
Et, balık, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızlarının müstahzarları	109.438	130.771	126.430
Şeker ve şeker mamulleri	585.949	599.941	617.163
Kakao ve kakao müstahzarları	523.155	601.124	649.369
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları; pastacılık ürünleri	1.618.271	1.740.265	1.877.491
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	1.880.096	1.907.840	1.794.108
Yenilen çeşitli gıda müstahzarları	687.002	743.228	692.672
Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke	320.180	352.572	343.323
Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	946.199	1.009.621	906.487

Kaynak: Trade Map

Aşağıdaki grafik incelendiğinde ise ürün grupları içinde en büyük paya sahip olan yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turunçgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları grubu genel ihracatın %26'sını oluşturmuştur. İkinci sırayı %11 pay ile hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları; pastacılık ürünleri ve sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar, bu ürün gruplarını %8 pay ile değirmencilik ürünleri; malt; nişasta; inülin; buğday gluteni grubu takip etmiştir.

Grafik 4: Türkiye'nin Gıda İhracatının Ürün Grubu Bazında Dağılımı (%)

Kaynak: Trade Map

3.1.1. Türkiye'nin Gıda Sektöründe İhracat Yaptığı Başlıca Ülkeler

Son 3 yıl incelendiğinde Türkiye'nin 2018 yılı gıda sektöründeki 16.45 milyar dolarlık ihracat rakamının 2019 yılında %0,30 oranında azalarak 16.4 milyar dolar seviyesine düştüğü görülmektedir. Türkiye'nin gıda sektöründe ihracatı ülkeler bazında incelendiğinde ise %14,35'lik pay ile Irak 2019 gıda sektörü ihracatında

ilk sırada yer alırken akabinde Almanya %7,55'lik pay ile 2'nci sırada ve Rusya ise %5,75'lik pay ile 3'üncü sırada yer almaktadır.

Tablo 7: Türkiye'nin Gıda Sektöründe İhracat Yaptığı Başlıca Ülkeler (1.000 \$)

ÜLKE	2017	2018	2019	2019 Yılı Pay Dağılımı
TÜRKİYE	15.877.158	16.457.516	16.408.224	100%
IRAK	2.967.119	2.792.059	2.354.691	14,35%
ALMANYA	1.255.111	1.253.339	1.239.364	7,55%
RUSYA	798.609	840.023	942.811	5,75%
İTALYA	671.017	646.821	876.857	5,34%
ABD	773.286	858.779	757.086	4,61%
SUUDİ ARABİSTAN	509.393	548.104	514.032	3,13%
İNGİLTERE	421.918	472.054	487.820	2,97%
SURİYE	498.668	509.395	464.695	2,83%
HOLLANDA	441.634	448.328	411.964	2,51%
FRANSA	367.302	329.322	356.239	2,17%

Kaynak: Trade Map

3.2. TÜRKİYE'NİN GIDA SEKTÖRÜ İTHALATI

2019 yılında 200.6 milyar dolar olarak gerçekleşen toplam Türkiye ithalatında gıda sektörü %4'e yakın pay almaktadır. Bu oran yaklaşık olarak 8.2 milyar dolara tekabül etmektedir. Ürün grupları bazında incelediğimizde en yüksek payı 3.2 milyar dolarlık ithalat hacmiyle hububatın aldığı görülmüştür. İkinci sırada hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri; hazır yemeklik katı yağlar; hayvansal ve bitkisel mumlar ürün grubu 1.1 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Gıda sektöründeki Türkiye'nin ithalatında en yüksek 3. sırayı 606.4 milyon dolar ile yenilen çeşitli gıda müstahzarları ürün grubu almıştır.

Tablo 8: Türkiye'nin Ürün Grubu Bazında Gıda İthalatı (1.000 \$)

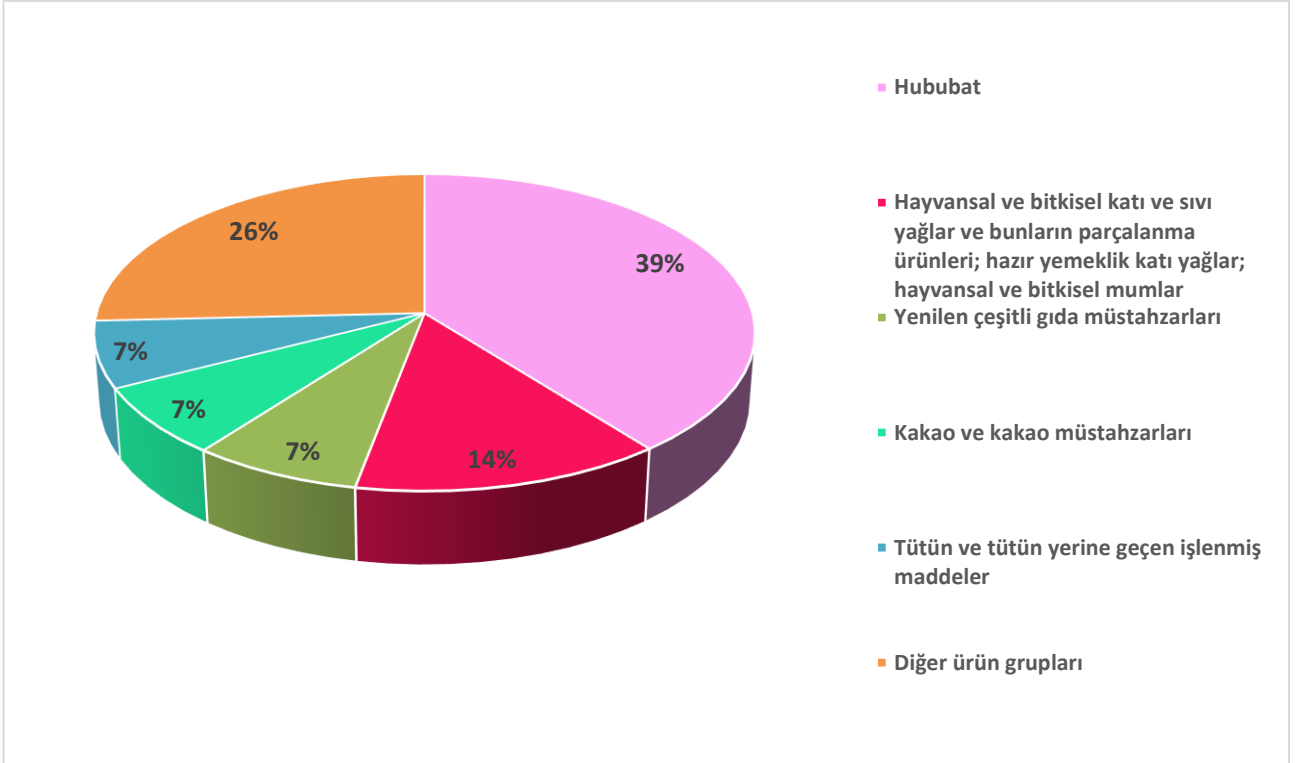
ÜRÜN GRUBU	2017	2018	2019
Toplam İthalatı	233.799.651	223.046.879	200.658.596
Gıda Sektörü İthalatı	7.605.426	7.441.716	8.177.112
Etler ve yenilen sakatat	87.361	265.887	28.965
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	43.300	40.702	39.254
Süt ürünleri; kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları; tabii bal; tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	120.873	127.741	114.473
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	524.486	386.282	312.744
Yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turuncgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları	570.016	562.842	468.115
Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat	319.580	266.303	282.124
Hububat	1.693.433	2.025.241	3.220.184
Değirmencilik ürünleri; malt; nişasta; inülin; buğday gluteni	140.998	123.465	110.068
Lak;sakız;reçine ve diğer bitkisel özsu ve hülasalar	43.861	51.754	50.965

Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri; hazır yemeklik katı yağlar; hayvansal ve bitkisel mumlar	1.455.064	1.136.024	1.111.789
Et, balık, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızlarının müstahzarları	7.452	4.826	7.947
Şeker ve şeker mamulleri	207.586	171.191	170.980
Kakao ve kakao müstahzarları	619.094	507.579	576.715
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları; pastacılık ürünleri	217.591	211.092	179.046
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	75.850	66.602	80.272
Yenilen çeşitli gıda müstahzarları	664.594	650.890	606.417
Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke	284.918	234.905	262.270
Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	529.369	608.390	554.784

Kaynak: Trade Map

Ülkemizin 2019 yılı gıda sektörü genel ithalatında, belirlenen ürün gruplarının payı incelendiğinde ise ilk sırada toplam ithalattan aldığı %39'luk pay ile *hububat* bulunmaktadır. İkinci en yüksek pay %14 ile *hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri; hazır yemeklik katı yağlar; hayvansal ve bitkisel mumlar* grubuna ait olmakla beraber, üçüncü en yüksek grup ise %7'lik pay ile *yenilen çeşitli gıda müstahzarları, kakao ve kakao müstahzarları* ile *tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler* ürün grupları olmuştur.

Grafik 5: Türkiye'nin Gıda İthalatının Ürün Grubu Bazında Dağılımı (%)

Kaynak: Trade Map

3.2.1. Türkiye'nin Gıda Sektöründe İthalat Yaptığı Başlıca Ülkeler

Son 3 yıl incelendiğinde Türkiye'nin gıda sektöründeki ithalatının artan bir eğilim gösterdiği ve 2018 yılındaki 7.4 milyar dolarlık ithalat rakamının 2019 yılında %9 oranında artarak 8.2 milyar dolar seviyesine yükseldiği görülmektedir. Türkiye'nin gıda sektöründe ithalatı ülkeler bazında incelendiğinde ise %24,73'lük pay ile

Rusya 2019 gıda sektörü ithalatında ilk sırada yer alırken akabinde Ukrayna %8,36'lık pay ile 2'nci sırada ve Malezya ise %6,67 pay ile 3'üncü sırada yer almaktadır.

Tablo 9: Türkiye'nin Gıda Sektöründe İthalat Yaptığı Başlıca Ülkeler (1.000 \$)

ÜLKE	2017	2018	2019	2019 Yılı Pay Dağılımı
TÜRKİYE	7.605.426	7.441.716	8.177.112	100%
RUSYA	1.315.662	1.772.638	2.022.439	24,73%
UKRAYNA	384.001	327.446	683.617	8,36%
MALEZYA	578.419	558.193	545.210	6,67%
KANADA	207.138	140.321	302.598	3,70%
BREZİLYA	305.124	277.475	295.945	3,62%
ABD	374.103	379.868	221.548	2,71%
BULGARİSTAN	92.506	136.050	183.261	2,24%
ROMANYA	87.443	74.781	181.626	2,22%
MEKSİKA	65.954	41.011	134.683	1,65%
KAZAKİSTAN	67.508	120.179	87.462	1,07%

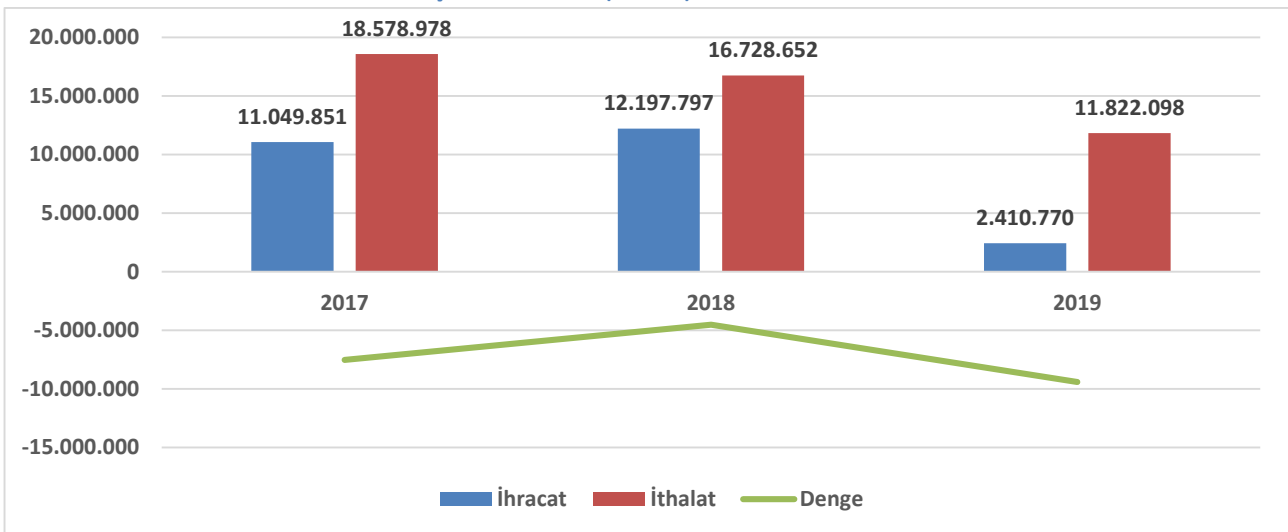
Kaynak: Trade Map

4. B.A.E.'DE GIDA SEKTÖRÜ

Ülkenin tarım aleyhindeki zor coğrafi ve iklim koşullarından dolayı, gıda sektörünün GSYİH'ye katkısı oldukça düşük (%1 civarında) bir seviyede olup, üretim ülkenin ihtiyacını karşılamaktan uzaktır. Dolayısıyla, gıda sektöründe kendi kendine yeterliliğin sağlanması zordur. Bu çerçevede, gıda fiyatlarındaki artışı önlemek ve düzenli gıda arzını sağlayabilmek için Sudan ve Pakistan gibi ülkelerde tarımsal yatırımlar yapılmaktadır. Balıkçılık, gıda sektörünün geleneksel kısmını oluşturmaktadır. Ülkede üretimi yapılan başlıca gıda ürünleri; un, makarna, şeker, süt ve süt ürünleri (peynir), yemeklik yağ, konserve/dondurulmuş gıda (balık, sebze), kırmızı/beyaz et, domates salçası ve meşrubatlardır (soft drinks).

B.A.E.'nin gıda sektörüne ait dış ticaret verilerine bakıldığında, her yıl dış ticaret açığı olduğu görülmektedir. B.A.E.'nin 2018 yılında ise dış ticaret açığının 2017 yılına göre düşmesi gözlemlense de, 2019 yılında bu açık artarak yaklaşık 10 milyar dolara yaklaşmıştır.

Grafik 6: B.A.E.'nin Gıda Sektörü Bazında Dış Ticaret Verileri (1.000 \$)

Kaynak: Trade Map

4.1. B.A.E.'NİN GIDA İHRACATI

2019 yılında 171.7 milyar dolar olarak gerçekleşen toplam B.A.E. ihracatında gıda sektörü %1.16'ya yakın pay almaktadır. Bu oran yaklaşık olarak 2.4 milyar dolara tekabül etmektedir. Ürün grupları bazında incelediğimizde ise, en yüksek payı 346 milyon dolarlık ihracat hacmiyle Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri; hazır yemeklik katı yağlar; hayvansal ve bitkisel mumlar grubunun aldığı görülmüştür. İkinci sırada Yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turunçgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları ürün grubu 290 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Gıda sektöründeki B.A.E.'nin ihracatındaki en yüksek 3. sırayı süt ürünleri; kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları; tabii bal; tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan yenilebilir hayvansal menşeli ürünler ürün grubu 218 milyon dolar ile almıştır.

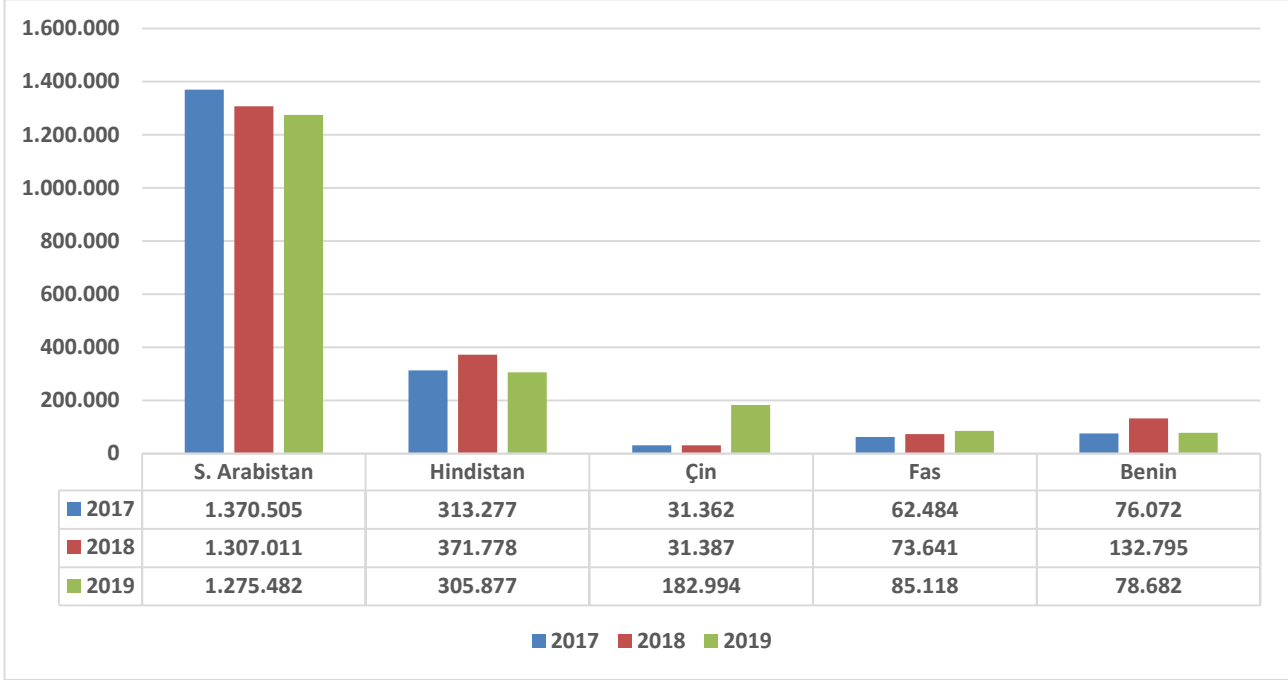
Tablo 10: B.A.E.'nin Ürün Grubu Bazında Gıda İhracatı (1.000 \$)

ÜRÜN GRUBU	2017	2018	2019
Toplam İhracatı	308.537.370	316.922.502	171.760.511
Gıda Sektörü İhracatı	11.049.851	12.197.797	2.410.770
Etler ve yenilen sakatat	70.800	244.690	90.032
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	76.224	212.978	118.265
Süt ürünleri; kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları; tabii bal; tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	539.346	945.655	218.612
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	322.537	357.374	98.450
Yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turunçgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları	771.492	1.199.145	290.051
Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat	380.084	521.761	192.255
Hububat	336.956	344.061	91.384
Değirmencilik ürünleri; malt; nişasta; inülin; buğday gluteni	54.333	86.474	46.550
Lak;sakız;reçine ve diğer bitkisel özsu ve hülasalar	50.215	74.891	13.573
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri; hazır yemeklik katı yağlar; hayvansal ve bitkisel mumlar	274.517	375.441	346.622
Et, balık, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızlarının müstahzarları	217.981	347.464	85.202
Şeker ve şeker mamulleri	1.037.278	500.433	42.653
Kakao ve kakao müstahzarları	252.654	437.731	110.384
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları; pastacılık ürünleri	278.216	441.064	195.163
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	313.421	356.870	106.764
Yenilen çeşitli gıda müstahzarları	485.957	647.545	165.711
Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke	480.939	573.408	95.825
Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	5.106.901	4.530.812	103.274

Kaynak: Trade Map. 2019 Yansımaları Verileri

B.A.E.'nin gıda ihracatı gerçekleştirdiği ülkeler incelendiğinde, 2019 yılında ilk sırada yaklaşık 1.27 milyar dolar ile S.Arabistan (yaklaşık %53 pay), 2'nci sırada 305 milyon dolar ile Hindistan ve 3'üncü sırada ise yaklaşık 182 milyon dolar ile Çin yer almaktadır. 4'üncü ve 5'inci sıralarda ise sırasıyla 85 milyon dolar ile Fas ve 78 milyon dolar ile Benin bulunmaktadır. Türkiye yaklaşık 1.58 milyon dolarlık gıda ithalatı ile listede 42. Sırada yer alır.

Grafik 7: B.A.E.'nin Gıda İhracatı Yaptığı Başlıca Ülkeler (1.000 \$)

Kaynak: Trade Map, 2019 Yansıma Veriler

4.2. B.A.E.'NİN GIDA İTHALATI

2019 yılında 181.4 milyar dolar olarak gerçekleşen toplam B.A.E.'nin ithalatında gıda sektörü %6`ya yakın pay almaktadır. Bu oran yaklaşık olarak 11.8 milyar dolara tekabül etmektedir. Ürün grupları bazında incelediğimizde en yüksek payı 1.59 milyar dolarlık ithalat hacmiyle Etler ve yenilen sakatat grubunun aldığı görülmüştür. İkinci sırada meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turunçgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları ürün grubu 1.28 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Gıda sektöründe B.A.E.'nin ithalatındaki en yüksek 3. sırayı 1.28 milyar dolar ile süt ürünleri; kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları; tabii bal; tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan yenilebilir hayvansal menşeli ürünler ürün grubu almıştır.

Tablo 11: B.A.E.'nin Ürün Grubu Bazında Gıda İthalatı (1.000 \$)

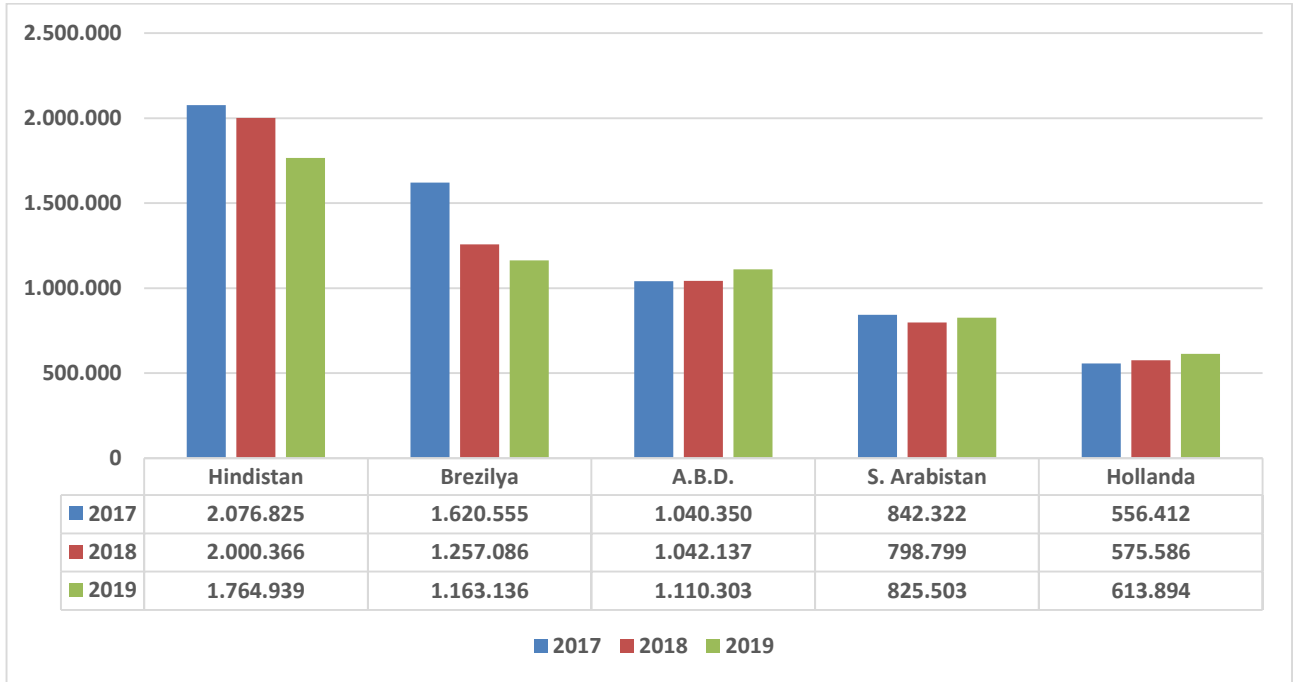
ÜRÜN GRUBU	2017	2018	2019
Toplam İthalatı	269.735.344	261.510.757	181.429.809
Gıda Sektörü İthalatı	18.578.978	16.728.652	11.822.098
Etler ve yenilen sakatat	1.705.968	1.870.160	1.594.328
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	617.538	649.060	385.272
Süt ürünleri; kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları; tabii bal; tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	1.816.500	1.851.023	1.285.776
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	1.342.007	973.327	623.986
Yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turunçgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları	2.207.729	1.956.930	1.526.102
Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat	734.497	731.783	454.674
Hububat	1.300.831	1.257.136	873.039
Değirmencilik ürünleri; malt; nişasta; inülin; buğday gluteni	119.951	123.563	64.153
Lak;sakız;reçine ve diğer bitkisel özsu ve hülasalar	82.638	74.833	28.592

Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri; hazır yemeklik katı yağlar; hayvansal ve bitkisel mumlar	625.051	607.631	262.151
Et, balık, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızlarının müstahzarları	250.973	223.504	189.626
Şeker ve şeker mamulleri	1.360.583	763.368	373.395
Kakao ve kakao müstahzarları	559.931	710.087	426.002
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları; pastacılık ürünleri	886.835	856.222	865.344
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	586.767	542.961	438.747
Yenilen çeşitli gıda müstahzarları	923.939	931.612	687.454
Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke	1.149.992	1.080.461	1.075.756
Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	2.307.248	1.524.991	667.701

Kaynak: Trade Map, 2019 Yansımaları Verileri

B.A.E.'nin gıda ithalatı gerçekleştirdiği ülkeler incelendiğinde, 2019 yılında ilk sırada 1.76 milyar dolar ile Hindistan (%14,9 pay), 2'nci sırada 1.16 milyar dolar ile Brezilya ve 3'üncü sırada ise 1.11 milyar dolar ile A.B.D. yer almaktadır. 4'üncü ve 5'inci sıralarda ise sırasıyla 825 milyon dolar ile S.Arabistan ve 613 milyon dolar ile Hollanda bulunmaktadır. Türkiye 305 milyon dolarlık gıda ihracatı ile bu listede 7. Sırada yer almaktadır.

Grafik 8: B.A.E.'nin Gıda İthalatı Yaptığı Başlıca Ülkeler (1.000 \$)

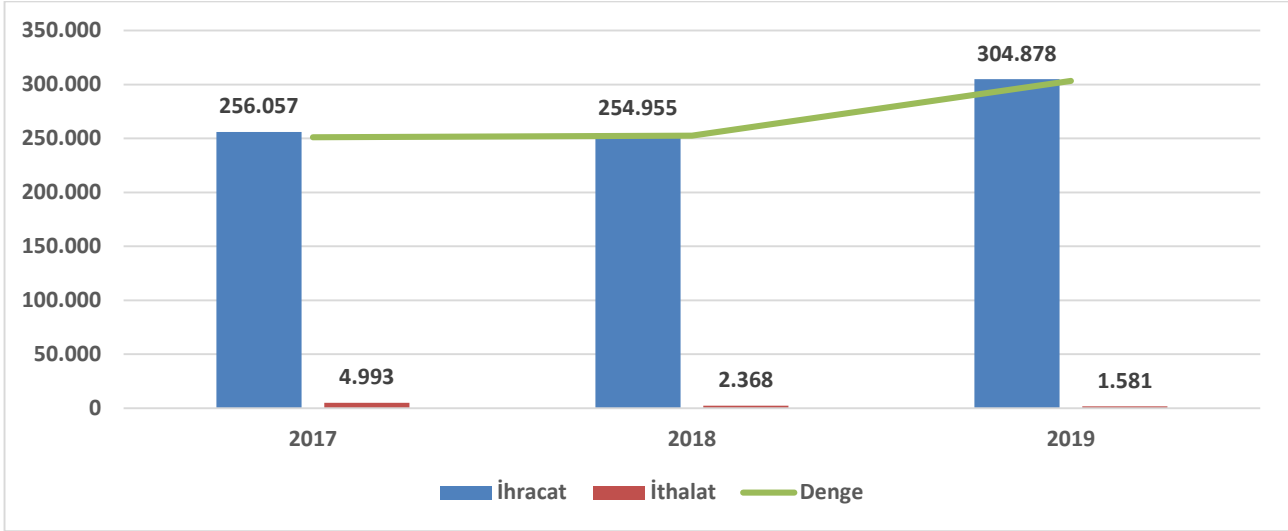

Kaynak: Trade Map, 2019 Yansımaları Verileri

5. TÜRKİYE – B.A.E. ARASINDAKİ GIDA TİCARETİ

Türkiye ile B.A.E. arasındaki gıda sektöründeki ticari ilişkiyi son 3 yıllık dönemde incelediğimizde, ticaretin ülkemiz lehine seyrettiği görülmektedir. 2017 yılında ikili ticarete Türkiye lehine dış ticaret fazlası 251 milyon dolarken, 2019 yılına gelindiğinde ise dış ticaret fazlası 303.2 milyon dolara ulaşmıştır. Türkiye'nin B.A.E. ile yaptığı gıda ürün grupları bazındaki ticarete bakıldığında ülkemiz her zaman dış ticaret fazlası vermiştir.

Grafik 9: Türkiye – B.A.E. Gıda Sektörü Dış Ticaret Verileri (1.000 \$)

Kaynak: Trade Map, 2019 Yansımaları Verileri

5.1. TÜRKİYE – B.A.E. ARASINDAKİ GIDA İHRACATI

2019 yılında yaklaşık 3.51 milyar dolar olarak gerçekleşen toplam Türkiye'nin B.A.E.'ne ihracatında gıda sektörü %8.64'e yakın pay almaktadır. Bu oran yaklaşık olarak 304.8 milyon dolara tekabül etmektedir. Ürün grupları bazında incelediğimizde en yüksek payı 40 milyon dolarlık ihracat hacmiyle yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turuncgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları grubunun aldığı görülmüştür. İkinci sırada Süt ürünleri; kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları; tabii bal; tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan yenilebilir hayvansal menşeli ürünler ürün grubu 36.3 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Gıda sektöründe Türkiye'nin B.A.E.'ne ihracatındaki en yüksek 3. sırayı 16.5 milyon dolar ile Kakao ve kakao müstahzarları ürün grubu almıştır.

Tablo 12: Ürün Grubu Bazında Türkiye'nin B.A.E.'ne Gıda İhracatı (1.000 \$)

ÜRÜN GRUBU	2017	2018	2019
Toplam İhracatı	9.184.157	3.137.048	3.516.011
Gıda Sektörü İhracatı	256.057	254.955	304.878
Etler ve yenilen sakatat	16.687	17.124	18.562
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	12.105	15.374	17.375
Süt ürünleri; kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları; tabii bal; tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	21.014	25.820	36.321
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	5.493	8.814	15.680
Yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turuncgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları	36.958	34.343	39.951
Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat	2.211	2.004	2.758
Hububat	151	286	459
Değirmencilik ürünleri; malt; nişasta; inülin; buğday gluteni	4.618	3.399	6.429
Lak;sakız;reçine ve diğer bitkisel özsu ve hülasalar	25	12	16
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri; hazır yemeklik katı yağlar; hayvansal ve bitkisel mumlar	8.905	11.330	15.254
Et, balık, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızlarının müstahzarları	3.499	3.441	3.983

Şeker ve şeker mamulleri	12.700	12.462	12.509
Kakao ve kakao müstahzarları	30.761	31.406	32.010
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları; pastacılık ürünleri	22.341	19.844	20.772
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	12.311	11.101	12.129
Yenilen çeşitli gıda müstahzarları	15.109	14.519	14.448
Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke	23.707	24.427	25.109
Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	27.462	19.249	31.113

Kaynak: Trade Map, 2019 Yansima Veriler

5.2. TÜRKİYE – B.A.E. ARASINDAKİ GIDA İTHALATI

2019 yılında 4.3 milyar dolardan fazla olarak gerçekleşen toplam Türkiye'nin B.A.E.'den ithalatında, gıda sektörü %0.04'e yakın pay almaktadır. Bu oran yaklaşık olarak 1.5 milyon dolara tekabül etmektedir. Ürün grupları bazında incelediğimizde en yüksek payı 863 bin dolarlık ithalat hacmiyle Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat grubunun aldığı görülmüştür. İkinci sırada Yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turunçgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları ürün grubu 299 bin dolar olarak gerçekleşmiştir. Gıda sektöründe Türkiye'nin B.A.E.'den ithalatındaki en yüksek 3. payı 296 bin dolar ile Yenilen çeşitli gıda müstahzarları ürünleri grubu almıştır.

Tablo 13: Ürün Grubu Bazında Türkiye'nin B.A.E.'den Gıda İthalatı (1.000 \$)

ÜRÜN GRUBU	2017	2018	2019
Toplam İthalatı	5.546.921	3.780.736	4.332.368
Gıda Sektörü İthalatı	4.993	2.368	1.581
Etlere ve yenilen sakatat	0	0	0
Balıklar, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvanlar	7	0	0
Süt ürünleri; kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları; tabii bal; tarifinin başka yerinde belirtilmeyen veya yer almayan yenilebilir hayvansal menşeli ürünler	0	0	0
Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular	62	0	0
Yenilen meyveler ve yenilen sert kabuklu meyveler; turunçgillerin ve kavunların ve karpuzların kabukları	1.309	647	299
Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat	1.685	1.096	863
Hububat	0	0	52
Değirmencilik ürünleri; malt; nişasta; inülin; buğday gluteni	130	37	13
Lak;sakız;reçine ve diğer bitkisel özsu ve hülasalar	0	0	0
Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri; hazır yemeklik katı yağlar; hayvansal ve bitkisel mumlar	1	42	0
Et, balık, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızlarının müstahzarları	0	0	0
Şeker ve şeker mamulleri	1.174	0	0
Kakao ve kakao müstahzarları	0	0	0
Hububat, un, nişasta veya süt müstahzarları; pastacılık ürünleri	8	0	0
Sebzeler, meyveler, sert kabuklu meyveler ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar	144	168	12
Yenilen çeşitli gıda müstahzarları	368	316	296

Meşrubat, alkollü içkiler ve sirke	95	59	40
Tütün ve tütün yerine geçen işlenmiş maddeler	10	3	6

Kaynak: Trade Map, 2019 Yansima Veriler

5.3. İKİ ÜLKE ARASINDA İMZALANAN ANLAŞMALAR

Tablo 14: Türkiye ile B.A.E. Arasında İmzalanan Anlaşmalar

ANLAŞMA ADI	İMZA TARİHİ
8. Dönem KEK Toplantısı Mutabakat Zaptı	10.02.2011
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	28.09.2005/ 24.07.2011
Küresel Taahhüt ve Hizmet Kuruluşu (TRICON) ve KOSGEB Arasında Anlaşma	31.10.2003
Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması	29.01.1993/ 27.12.1994
Türkiye – Birleşik Arap Emirlikleri Hava Ulaştırma Anlaşması	26.10.1986
Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması	09.08.1984
BDDK ile BAE Merkez Bankası Arasında Teknik İşbirliğine Dair Mutabakat Zaptı	17.02.2009
<i>Türkiye ile KİK arasında STA yapılması yolunda çalışmalar devam etmektedir.</i>	

Kaynak: Resmi Gazete

5.4. GÜMRÜK VERGİLENDİRMELERİ

A - İç Vergiler: 1 Ocak 2018'den itibaren %5 oranında KDV uygulaması yürürlüğe konulmuştur. Uygulamadan serbest bölgeler ile eğitim, sağlık ve emlak (konut) sektörü muaf tutulmuştur. Ayrıca, tütün ürünleri %100, karbonatlı içecekler %50 ve enerji içecekleri %100 oranında tüketim vergisine (excise tax) tabidir. Ancak, BAE Bakanlar Kurulu'nun 2018 yılı Mayıs ayında duyurduğu Karar'ında, mücevherat ürünlerinin (altın, elmas) toptan satışına 1 Haziran 2018 tarihi itibarıyla KDV muafiyeti getirilmesi kabul edilmiştir. (BAE Haber Ajansı: <http://wam.ae/en/details/1395302686143>) KDV ve bazı ürünler için Tüketim Vergisi (excise tax) uygulaması hakkında detaylı bilgiye, Maliye Bakanlığı (<https://www.mof.gov.ae/En/budget/Pages/VATQuestions.aspx>) veya Federal Vergi İdaresi (<https://www.tax.gov.ae/index.aspx>) web sayfasından ulaşılması mümkündür.

Gerçek kişiler gelir vergisine tabi değildir, ancak ülkede faaliyet gösteren yabancı petrol şirketleri ile yabancı bankalar, karları üzerinden belirli oranda vergiye tabidir.

Öte yandan, IMF tavsiyeleri çerçevesinde kurumlar vergisi düzenlemesi üzerinde teknik çalışmalar devam etmektedir.

B - Gümrük Vergileri: BAE'ne ithalat genel olarak %5 oranında gümrük vergisine tabidir. Gümrük vergisi, ürünün CIF bedeli üzerinden tahsil edilmektedir. Bir kısım gıda ürünü ve yaş meyve sebze türü ile canlı hayvan ithalatı gümrük vergisinden muaftır (%0). Buna karşılık; alkollü ürünler %50 ve tütün mamülleri %100 oranında gümrük vergisine tabidir. BAE'nin KİK üyeliği bağlamında ortak uyguladığı gümrük vergi oranları Federal Gümrük İdaresinin web sayfasında (www.fca.gov.ae) hizmete sunulmaktadır. (Gümrük Vergileri için Bakınız: BAE Gümrük Vergi Oranları) Ayrıca, Avrupa Birliğinin web adresinde de BAE'nin uyguladığı gümrük vergi oranları belirtilmektedir.

(http://madb.europa.eu/madb/datasetPreviewFormATpubli.htm?datacat_id=AT&from=publi)

Öte yandan, gümrük birliği veya serbest ticaret anlaşmasının olduğu KİK/GCC, GAFTA, ve EFTA üyesi ülkeler ile Singapur'dan (BAE'ne) yapılan ithalat gümrük vergisinden muaftır (%0). Bu çerçevede, 1 Ocak 2009 tarihinde

yürürlüğe giren KİK/GCC-Singapur STA'sı uyarınca gümrükten muaf olarak BAE'ne ithal edilebilecek ürünler listesi BAE Ekonomi Bakanlığının aşağıda link edilen web sayfasında hizmete sunulmuştur. Söz konusu ürün listesinde "A" ve "B" olarak belirtilen ürünlerin BAE'ne ithali halihazırda gümrük vergisinden muaftır. Ancak, Listede "C" olarak ifade olunan ürünler için gümrük muafiyeti söz konusu değildir.

(<http://www.economy.gov.ae/english/Ministry/MinistrySectors/ForeignTradeSector/Pages/Free-trade-agreements-annex.aspx>)

İthalatta aranan esas belgeler; gümrük beyannamesi, ticari fatura, menşe şahadetnamesi, sağlık belgesi (gıda ürünleri için), konşimento ve çeki listesidir.

İthali yasak ürünler listesine Dubai Gümrük İdaresinin web adresinden de (www.dubaicustoms.gov.ae) erişim sağlanabilmektedir. (Bakınız: BAE- İthali Yasak - Kontrol Altındaki Ürünler)

Ayrıca, Uluslararası Ticaret Merkezinin (ITC-trademap.org-) web sayfasında, dünya genelinde bir önceki yıl yapılan ithalat verileri (ülke, ürün, birim fiyat, toplam tutar, gümrük vergisi bazında) kullanıma sunulmaktadır. (Bakınız: BAE - İthalat İstatistikleri-Gümrük Vergi Oranları)

6. BURSA İLİNİN B.A.E. İLE DIŞ TİCARETİ

2019 yılında Bursa, Birleşik Arap Emirliklerine yaklaşık 71.3 milyon dolar ihracat gerçekleştirilirken, ithalat rakamı 7.4 milyon dolar olmuştur. 2020 yılı ilk 3 ayı incelendiğinde ise Bursa B.A.E.'ne 20.8 milyon dolar ihracat gerçekleştirirken, 2.8 milyar dolar ithalat yapmıştır. Bursa ili son yıllarda B.A.E'ne karşı her zaman dış ticaret fazlası vermiştir.

2019 verilerine göre Bursa'da B.A.E. sermayeli 6 firma bulunmaktadır.

Uludağ İhracatçı Birlikleri'nin verilerine göre ise Bursa'dan B.A.E.'ye ihracat yapan firma sayımız 429'dur.

Tablo 15: Bursa ilinin B.A.E. ile Dış Ticareti (\$)

YIL	İHRACAT	İTHALAT	HACİM	DENGE
2017	60.349.485	15.188.939	75.538.424	45.160.546
2018	56.855.131	11.963.597	68.818.728	44.891.534
2019	71.362.881	7.416.493	78.779.374	63.946.388
2020*	20.843.084	2.882.790	23.725.874	17.960.294

Kaynak: TÜİK, *2020 yılı verileri geçicidir.

7. SWOT ANALİZİ

Aşağıdaki SWOT analizi Türk gıda sektörünün B.A.E.'ne göre değerlendirilmesi sonucu oluşturulmuştur.

<p style="text-align: center;">Güçlü Yönler</p> <ul style="list-style-type: none">• Nüfus artış hızı dolayısıyla Türkiye’de gıda talebinin artış göstermesi• Ülkedeki mevcut tarımsal ürün çeşitliliği• Ülkedeki gıda üretim tesislerinin çoğalması, modernleşmesi• Türk gıda sanayinin, tarımsal ham madde varlığı ve çeşitliliği bakımından dışa bağımlı olmayan bir potansiyel yapıya sahip olması• Gıda ürünlerinin tüketime özellikle de insan tüketimine yönelik oluşu ve vazgeçilmez nitelik taşımaları nedeniyle yatırımların artması• Tüketim ve satın alma davranışlarındaki değişimlere hızlı olarak yanıt vererek dinamik yapısını koruması• Gıda sektöründe islamik şartların bilinmesi ve uygulanabilmesi	<p style="text-align: center;">Zayıf Yönler</p> <ul style="list-style-type: none">• Pek çok gıda ürünündeki fiyat istikrarsızlıkları• Düşük kapasiteli, teknolojik düzeyi düşük işletmeler• Markalaşmanın az olması• İklim Şartları• Merkezlerde yaşam maliyetlerinin her geçen gün artması• Hijyen konusundaki eksiklikler• Tüketici bilincinin tam olarak oluşmaması ve tüketici gelir düzeyindeki dağılım dengesizliği nedeni ile gıda ürünlerine talebin niteliğinin ve niceliğinin etkilenmesi• İşletmelerde genel olarak gıda güvenliği ve kalite yönetim sistemi uygulamalarının tatmin edici düzeyde olmaması
<p style="text-align: center;">Fırsatlar</p> <ul style="list-style-type: none">• Türk nüfusunun artması• Nüfus (Pazar) hacminin büyük olması• Yeni ürün ve fırsat pazarları olması• Start-up kolaylığı sunan serbest ticaret bölgelerinin varlığı• Son derece gelişmiş limanlar ve büyük deniz yollarına erişim.	<p style="text-align: center;">Tehditler</p> <ul style="list-style-type: none">• Bütçe açıkları• Sosyal güvenlik zayıflığı• Devlet düzenlemeleri ve buna bağlı olarak gıda ürün fiyat artışları• İşgücündeki aksamalar• İngilizcenin her zaman yeterli olmaması• Her Emirlik için farklılık gösteren kural ve yönetmelikler

8. GIDA SEKTÖRÜNDEKİ FUARLAR

2020 yılında B.A.E’de gerçekleşmesi planlanan gıda sektöründeki önemli fuarlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 16: 2020 Yılında B.A.E.’de Gerçekleşmesi Planlanan Gıda Sektörü Fuarları

FUAR ADI	Şehir	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi	Statü
SIAL MIDDLE EAST	Abu Dhabi	08.09.2020	10.09.2020	Milli Katılım
GULFOOD	Dubai	03.11.2020	05.11.2020	Milli Katılım
WOP VE IPM DUBAİ	Dubai	10.11.2020	12.11.2020	-
THE MIDDLE EAST ORGANIC AND NATURAL PRODUCT EXPO	Dubai	06.12.2020	08.12.2020	-

Kaynak: www.auma.de

9. YARARLI ADRESLER

T.C. ABU DHABI BÜYÜKELÇİLİĞİ

Büyükelçi: Can DİZDAR

Adres: Embassy of the Republic of Turkey Embassy's Area, W59-02 /1, No:34, P.O.Box:3204, Abu Dhabi-UAE.

Tel: +971 2 410 99 99 (Büyükelçilik Santrali), +971 2 410 99 38 (Büyükelçilik Makam)

Faks: +971 2 410 99 38

E-Posta: embassy.abudhabi@mfa.gov.tr

T.C. DUBAI BAŞKONSOLOSLUĞU

Başkonsolos: Mustafa İlker KILIÇ

Adres: Dubai World Trade Center Building , 29th Floor P.O.Box:9221 / Dubai-U.A.E.

Tel: +971 4 376 06 00 / Acil Hat: +971 50 459 82 29 (Sadece acil durumlar için)

Fax: +971 4 331 73 17

E-Posta: consulate.dubai@mfa.gov.tr

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ ANKARA BÜYÜKELÇİLİĞİ

Büyükelçi: Khalifa Shaheen Al Marar

Adres: Turan Güneş Bulvarı, İlbahar Mahallesi, Galip Erdem Caddesi, 613 Sokak, No: 13 Çankaya / ANKARA
Posta Kodu: 06550

Tel: +90 312 490 14 14 / +90 312 490 14 68 / +90 312 490 14 86 / +90 312 490 14 95

Faks: +90 312 491 23 33

E-Posta: ankaraemb@mofaic.gov.eg

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ İSTANBUL BAŞKONSOLOSLUĞU

Başkonsolos: Khalifa A.M. A. Almarzooqi

Adres: Konaklar Mahallesi, Meşeli Sokak, No:11, 4. Levent / İstanbul

Tel: 0212 317 92 57 / 0212 317 92 58

Faks: 0212 278 05 70

E-Posta: istanbul@uaeconsulate.com.tr

BAE MESLEK KURULUŞLARI

Abu Dhabi Ticaret Odası: <http://www.abudhabichamber.ae>

Dubai Ticaret Odası: www.dubaichamber.com

Sharjah Ticaret Odası: <http://www.sharjah.gov.ae/>

10. KAYNAKÇA

1. Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı Bilgi Sistemi – www.ticaret.gov.tr
2. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı – www.mfa.gov.tr
3. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı – www.ab.gov.tr
4. Türkiye İstatistik Kurumu – www.tuik.gov.tr
5. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği – www.tobb.org.tr
6. Uludağ İhracatçılar Birliği – www.uib.org.tr/tr
7. Trademap – www.trademap.org
8. Esnaf ve Sanatkarlar Özelinde Sektör Analizleri Projesi Gıda Sektörü
<http://esnaf.gtb.gov.tr/data/5a57494bddee7d1fa8b584aa/gida%20.pdf>
9. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı- Gıda ve İçecek Sektörü Raporu 2019
file:///C:/Users/Downloads/Gıda_Ve_İcecek_Sektör_Raporu_2019.pdf
10. Bulu, M., Eraslan, İ. H., & Barca, M. (2007). Türk Gıda Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Düzeyinin Analizi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, B.F. Dergisi (C. IX ,S.1, 2007)
11. Avrupa Birliği'nin Gıda ve Tarım Ürünleri Ticaretine İlişkin Değerlendirmeler-
<https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/%C4%B0DAR%C4%B0%20%C4%B0C5%9ELER/Uzmanl%C4%B1k%20Tez%20Eyl%C3%BCI%202015/Zafer%20Ozgu%20Tetik.pdf>
12. Gıda Sektör Raporu-<https://www.cayelitso.org.tr/Upload/Dosyalar/dosya-pdf/gıda-sektör-raporu-0e77aeb8-4704-49c0-82c8-277127448203.pdf>
13. Gıda Sektörüne Bakış -<https://www.istikobi.com.tr/sectorler/gıda-s14/sectore-bakis/gıda-b14.aspx>
14. TEPAV Gıda Sektöründe Değer Zinciri Analizi-
https://www.tepav.org.tr/upload/mce/gıda_sektöründe_değer_zinciri_analizi.pdf
15. T.C Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı-Türkiye Gıda Sektörü Raporu
<https://www.slideshare.net/KocaeliKasiad/gıda-sektr-raporu>
16. Resmi Gazete-<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/12/20111231M1-3-1.pdf>
17. Association of the German Trade Fair Industry - www.auma.de
18. Trading Economics – www.tradingeconomics.com